

KOIVU JA TÄHTI – ELÄMYKSIEN MATKA

Valokuvausprojektin avulla elämyksellisyyttä moni-
vammaisten henkilöiden arkeen

Kristiina Rämäkkö
Anniina Syrjälä

Opinnäytetyö
Marraskuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) RÄMÄKKÖ, Kristiina SYRJÄLÄ, Anniina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.11.2012
	Sivumäärä 44+19	Julkaisun kieli suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Koivu ja tähti – elämyksien matka, Valokuvausprojektin avulla elämyksellisyyttä monivammaisen henkilön arkeen		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HÄKKINEN, Sanna ja KETOLA, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Härmänmaan palvelukoti Pikkutulppaani		
<p>Opinnäytetyömme oli valokuvausprojekti, joka toteutettiin Härmänmaan palvelukoti Pikkutulppaanin monivammaisten asukkaiden ryhmälle. Työmme kohderyhmänä olivat monivammaiset asukkaat, sillä halusimme rikkoa sanallisia ja sanattomia rajoja siitä, että monivammaiset asukkaat ovat vain pyörätuolissa istuvia ihmisiä.</p> <p>Projektissa asukkaat pukeutuivat Sakari Topeliuksen Koivu ja Tähti sadun hahmoiksi ja näyttelivät sadun avustettuina maalaisympäristössä Kauhavalla. Projektin toiminnallinen osuus oli kesäkuussa 2012. Koivu ja Tähti satu muutettiin selkokielelle ja selkokielikeskuksen tarkistamana se täyttää selkokielivaatimukset.</p> <p>Tavoitteenamme oli luoda elämyksellisyyttä monivammaisen henkilön arkeen valokuvausprojektin avulla, sekä samalla tuoda esille työmenetelmä, jota voi käyttää kehitysvammaisten päivätoiminnassa. Lisäksi halusimme tukea monivammaisten henkilöiden osallisuutta heidän toimintakykynsä mukaisesti.</p> <p>Projektin valokuvista rakensimme <i>Koivu ja tähti – elämyksien matka</i> -näyttelyn Jyväskylän kaupunginkirjastoon heinäkuussa 2012 sekä myöhemmin Pikkutulppaaniin asukkaiden nähtäväksi. Näyttelyiden kautta halusimme herätellä ihmisiä huomaamaan, että kehitysvammaiset ihmiset pystyvät samaan mihin muutkin. Samalla halusimme näyttää, että kehitysvammaiset ja erityisesti monivammaiset ihmiset eivät ole vain hoitotoimenpiteiden kohteena, vaan yhteiskunnassa vaikuttavia kansalaisia.</p> <p>Näyttelyistä saimme positiivista palautetta ja tällaisia projekteja toivottiin enemmän. <i>Koivu ja tähti – elämyksien matka</i> -näyttely tulee olemaan esillä myöhemmin myös Kauhavan kaupunginkirjastossa, PowerPark-huvipuistossa sekä Härmän kuntokeskuksessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kehitysvammaisuus, monivammaisuus, elämyksellisyyys, valtaistaminen, voimaantumisen, osallistaminen		
Muut tiedot Liittinä selkokielinen Koivu ja tähti –satu 10 sivua		

Author(s) RÄMÄKKÖ, Kristiina SYRJÄLÄ, Anniina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12.11.2012
	Pages 44+19	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title The Birch and the Star – a journey of experiences. A photography project bringing experiential content to a multiply-handicapped person's everyday life		
Degree Programme Degree Programme of Social Services		
Tutor(s) HÄKKINEN, Sanna and KETOLA, Tuija		
Assigned by Härmänmaa's sheltered home Pikkutulppaani		
Abstract <p>The thesis was a photography project that was carried out in Härmänmaa's sheltered home called Pikkutulppaani for a group of multiply-handicapped residents. The target group of our work was multiply-handicapped residents, because we wanted to break the verbal and nonverbal ideas about multiply-handicapped persons being only people sitting in wheelchairs. In the project, the residents disguised themselves as the characters of Sakari Topelius' fairy tale <i>The Birch and the Star</i>, and they were assisted to play it in a local country milieu in Kauhava. The functional part of the project was executed in June 2012. The fairy tale was modified into plain language for the project and it was checked by the Plain Language Centre so that it was in accordance with the standards of plain language.</p> <p>Our goal was to create something experiential for a multiply-handicapped person's everyday life with a photography project and at the same time highlight a working method that can be used in disabled people's daytime activities. In addition, we wanted to support multiply-handicapped people's participation within the limits of their functional capacity.</p> <p>We built a photographic exhibition called <i>The Birch and the Star – a journey of experiences</i> for the Jyväskylä City Library and later for the residents of Pikkutulppaani. Through the exhibitions we wanted to stimulate people to notice that multiply-handicapped people are able to do the same as the others. At the same time we wanted to show that disabled and especially multiply-handicapped people are not only targets of treatments but influential citizens in society.</p> <p>We received positive feedback on the exhibitions, and hopes were expressed for more projects of this kind. <i>The Birch and the Star – a journey of experiences</i> -exhibition will later be on display in the Kauhava City Library, the PowerPark -amusement park and Härmä Rehabilitation Centre.</p>		
Keywords Intellectually disabled persons, multiply-disabled, experiential, empowerment, involvement		
Miscellaneous Appendix: A plain language Finnish version of The Birch and the Star fairy tale, 10 pages		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	3
2. MONIVAMMAISTEN HENKILÖIDEN ARKI.....	5
3. ELÄMYKSELLISYYS, ELÄMYS JA KOKEMUS	7
3.1. Kokemuksesta elämyksellisyyteen.....	7
3.2. Elämyksellisyys monivammaisten henkilöiden näkökulmasta.....	9
4. ASIAKKAAN VALTAISTAMINEN JA VOIMAANTUMINEN	11
4.1. Valtaistamisen keinoja	11
4.2. Voimaantuminen	15
5. VALOKUVAUSPROJEKTIN TOTEUTUS.....	17
5.1. Projektin kulku.....	17
5.2 Kuvauspäivä.....	19
6. KOIVU JA TÄHTI – ELÄMYKSIEN MATKA.....	20
6.1. Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttely	24
6.2. Pikkutulppaanin näyttely	24
7. ARVIOINTI	28
7.1. Asukkaiden palaute.....	28
7.2. Yleisön antama palaute.....	31
7.3. Henkilökunnan palaute.....	34
8. ARVIOINTI JA POHDINTA.....	37
LÄHTEET	41
LIITTEET	45
Liite 1. Kuvauslupa.....	45
Liite 2. Selkokielen Koivu ja tähti -satu	46
Liite 3. Asuvalikoima	56

Liite 4. Kyselylomake yleisölle.....	59
Liite 5. Opinnäytetyöprojekti.....	60
Liite 6. Monivammaisten henkilöiden arki.....	61
Liite 7. Kyselylomake henkilökunnalle.....	62
Liite 8. Asukkaille teetettävä kyselylomake	63

KUVIOT

KUVIO 1. Biologisen, sosiologisen ja psykologisen kohtalon voittaminen.....	14
---	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Asukkaiden vastaukset kyselystä.....	28
TAULUKKO 2. Jyväskylän kaupunginkirjaston kyselylomakkeiden tulokset prosentteina.....	31
TAULUKKO 3. Henkilökunnan palaute kyselystä prosentteina	34

1. JOHDANTO

Opinnäytetyömme on valokuvausprojekti, jonka toteutimme yhteistyössä Härmänmaan Palvelukoti Pikkutulppaanin kanssa, joka on Kauhavalla sijaitseva yksityinen palveluasumisyksikkö. Palvelukodissa on vakituksia asukkaita 14 sekä yksi intervallihuone, johon asiakas voi tulla hetkellisesti asumaan tai harjoittelemaan itsenäistä asumista. Asiakkaat on jaoteltu toimintakyvyn perusteella keltaiseen, siniseen ja vihreään ryhmään. Keltaisessa ryhmässä on monivammaisia asiakkaita, sinisessä ryhmässä on autistiset tytöt ja vihreässä ryhmässä autistiset miehet. (Pikkutulppaanin palvelukoti n.d.)

Yhteistyökumppanimme pyynnöstä toteutimme projektin keltaisen solun monivammaisille asukkaille. Heidän arkensa painottuu usein vain hoidollisiin toimintoihin, joten näin halusimme tarjota asukkaille lisää aktiviteettia. Lisäksi toinen meistä on töissä kyseisessä yksikössä ja tuntee siis keltaisen solun asukkaat hyvin. Näin ollen meidän oli helppo lähteä rakentamaan valokuvausprojektia juuri monivammaisille asukkaille. Monivammaiset asukkaat olivat kohderyhmänämme myös sen vuoksi, että halusimme rikkoa sanallisia ja sanattomia rajoja siitä, että monivammaiset asukkaat ovat vain pyörätuolissa istuvia ihmisiä.

Tavallisesti monivammaisten asukkaiden arjessa on melko vähän virikkeellistä ja ohjattua toimintaa. Valokuvausprojektimme tarkoituksena olikin tuoda monivammaisille asukkaille uudenlaisia elämyksiä heidän arkeensa. Halusimme toteuttaa projektin asiakaslähtöisesti ja ottaa huomioon asukkaiden osallistamisen toimintaan. Valokuvausprojektin tarkoituksena oli kuvata asukkaita heidän valitsemissaan rooliasuissa S. Topeliuksen Koivu ja tähti – sadun teemalla.

Yhtenä tavoitteenamme oli tuoda työntekijöille esille uusi työskentelytapa, jonka avulla monivammaisille asukkaille voidaan tarjota elämyksellisiä kokemuk-

sia. Perinteisen päivätoimintaohjelman sijaan monivammaisille voisi järjestää silloin tällöin näytelmäpäiviä, jossa opinnäytetyömme toimintaosuus voisi olla innoittajana.

Monivammaiset asiakkaat eivät useinkaan saa päättää itse omasta arjestaan, sillä heidän elämänsä pyörii asumisyksikön päiväjärjestyksen mukaisesti ja samalla päivää täyttää hoidolliset toimenpiteet. Monivammaiset ja erityisesti Pikkutulppaanin keltaisen solun asukkaat ovat heistä huolehtivan henkilökunnan ja omaisten varassa. Heidän arkensa menee päiväohjelman mukaisesti, eivätkä asukkaat edes osaa itse toivoa asioita, joita haluaisivat tehdä. Siksi halusimmekin luoda asukkaille kokemuksen siitä, että he ovat saaneet itse vaikuttaa toimintaan.

Osallistamisessa pyrimme ottamaan huomioon asukkaiden toimintakyvyn ja voimavarat. Asukkaat saivat itse valita asut, jotka heillä oli päällä, kun valokuvausprojekti toteutettiin. Juuri tällaiset pienetkin oman elämän asioiden hallitsemisen kokemukset voivat olla asukkaille hyvin voimaannuttavaa. He saavat kokea, että heillä on valta määrätä elämässään ja tehdä valintoja. Tämä on myös yhdenmukaista Suomen vammaispoliittisen ohjelman kanssa.

Tähän liittyen Suomen hallituskin on halunnut turvata kehitysvammaisten aseman ja oikeudet yhteiskunnassa laatimalla vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO). Tässä suunnitelmassa pyritään edistämään aikuisten kehitysvammaisten yksilöiden osallisuutta yhteiskunnalliseen toimintaan ja poliittiseen päätöksentekoon. Samalla pyritään edistämään yksilön mahdollisuuksia osallistua itseään koskevien päätösten tekoon. Jokaisella täysi-ikäisellä Suomen kansalaisella on oikeus äänestää vaaleissa. Vammaisella ihmisellä on myös oikeus kuulua yhteisöön ja olla mukana sen toiminnassa täysivaltaisesti. Tästä huolimatta vammaiset ovat heikommassa asemassa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Oikeustoimikelpoisuudessa on puutteita ja heidän mielipiteensä eivät tule kuulluksi niin kuin pitäisi. (Vahva pohja osallisuudelle 2010, 34–37.)

Asukkaiden osallistamisen lisäksi tavoitteenamme oli monivammaisen asiakkaan valtaistaminen. Tämä tapahtui asukkaista otettujen valokuvien pohjalta. Projektin valokuvista teimme näyttelyn, jonka kautta halusimme vaikuttaa ih-

misiin ja tuoda esille monivammaisten asiakkaiden mahdollisuuksia osallisuuteen.

2. MONIVAMMAISTEN HENKILÖIDEN ARKI

Kehitysvammaisuutta määriteltäessä on otettava huomioon, että kehitysvamma ei ole sairaus vaan henkilön toimintaedellytyksien puute. Maailman terveysjärjestö WHO julkaisi vuonna 2001 ICF luokituksen, joka käsittelee toimintakykyä, vammaisuutta ja terveyttä. WHO määrittelee terveyden kokonaisuudeksi, joka muodostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta osa-alueesta. ICF-malli koostuu kahdesta osasta, ja näitä ovat *toimintakyky* ja *vammaisuus* sekä *kontekstuaaliset tekijät*. ICF-mallissa toimintakyvyllä tarkoitetaan kaikkia kehon toimintoja ja osallistumista omassa elämässä. Vammaisuudella tarkoitetaan vammoja kehon rakenteessa tai toiminnassa, toimintarajoitteita ja esteitä osallistumiseen. (International Classification of Functioning n.d.; Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko 2006, 19.)

Toimintakyky ja vammaisuus muodostuvat kehon toiminnoista ja rakenteesta sekä yksilön suorittamisesta ja osallisena olemisesta. Kehon toiminnat ja rakenne käsittelee anatomiaa ja kehon fyysistä ja psykologista puolta. Suorittaminen ja osallistuminen taas selvittävät mm. henkilön toimintakykyä yksilönä ja yhteiskunnan osana, kommunikointia, liikkumiskykyä, oppimista ja tiedon soveltamista. (International Classification of Functioning n.d.)

Kontekstuaaliset tekijät koostuvat ympäristötekijöistä ja henkilökohtaisista tekijöistä. Ympäristötekijät sisältävät tekijöitä, jotka eivät ole henkilön hallinnassa. Näitä ovat esimerkiksi perhe, työ ja lait. Ihmisen elinympäristö palveluineen ja palvelujärjestelmä ovat myös osa ympäristötekijöitä. Fyysinen ja sosiaalinen maailma sekä yleinen ilmapiiri kuuluvat nekin ympäristötekijöihin ja vaikuttavat

toimintakykyyn ja vammaisuuteen positiivisesti tai negatiivisesti. (ICF, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden 2004, 3-4.)

Henkilökohtaiset tekijät käsittävät sukupuolen, iän, koulutuksen ja muut yksilöön itseensä liittyvät asiat. Oman elämän tausta ja nykyinen elämäntilanne kuuluvat myös niihin. Henkilökohtaisia tekijöitä ei ole yksityiskohtaisesti määritelty ICF:ssä koska ne vaihtelevat suuresti eri kulttuureissa. Ne on kuitenkin sisällytetty luokitukseen. Vaikka ne ovat riippumattomia terveydentilasta, niillä saattaa olla vaikutusta henkilön toimintakykyyn. (International Classification of Functioning n.d.; Kaski ym. 2006, 19; ICF, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden 2004, 3-4.)

Monivammaisella henkilöllä tarkoitetaan yksilöä, jolla on kolmen tai useamman vamman yhdistelmä. Monivammaisuus johtuu pääsääntöisesti keskushermoston laajasta vauriosta ja suurin osa monivammaisista onkin syvästi tai vaikeasti kehitysvammaisia. (Kaski 2004,179.)

Monivammaisten henkilöiden arkea rytmittää päivätoiminta, jolla tarkoitetaan viriketoimintaa. Päivätoimintaa on kaikki se, mikä mahtuu heräämisen ja nukkumaanmenon välille. Tämä toiminta on suunnattu usein vaikeasti vammaisille sekä autistisille henkilöille. Päivätoiminnan tarkoituksena on keskittyä yksilön omiin tietoihin ja taitoihin. Mitä enemmän yksilöllä on hallussaan erilaisia taitoja ja tietoa, sitä monipuolisempaan ja samalla vaativampaan toimintaan pyritään. Jos puolestaan taidot ovat heikommat ja tuen tarve on suuri, tällöin pyritään keskittymään enemmän aikuisuutta, oppimista ja kommunikaatiota tukevaan toimintaan. (Päivätoiminta. 2012; L 3.4.1987/380; Lehtonen & Pirttimaa 1993, 67–73.)

Päivätoiminnan takaa kehitysvammaisille viitenä päivänä viikossa laki kehitysvammaisten erityishuollosta sekä laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Lakien nojalla kunta on velvollinen järjestämään joko itse päivätoiminnan tai kunta järjestää sen ostopalveluna yksityiseltä tai toiselta kunnalta. Yksilön jaksamisen ja kunnan mukaan hän voi käydä päivätoiminnassa viitenä päivänä viikossa, tai harvemmin. (Päivätoiminta 2012; L 3.4.1987/380.)

Päivätoiminnan tavoitteena on tukea kehitysvammaisia selviytymään itsenäisesti elämästä. Päivätoiminnassa harjoitellaan perusasioita kuten sosiaalisten suhteiden luomista ja siksi päivätoiminta pyritäänkin järjestämään oman asunnon ulkopuolella. Tavoitteena olisi antaa kehitysvammaisille mahdollisuuksia oman asunnon ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin. (L 3.4.1987/380.)

3. ELÄMYKSELLISYYS, ELÄMYS JA KOKEMUS

3.1. Kokemuksesta elämyksellisyyteen

Elämyksellisyydestä ja elämyksistä puhuttaessa on kyseessä usein esimerkiksi matkailun tuomat elämykset eksoottisista matkakohteista. Onhan se monelle uusi, erilainen kokemus ja voidaankin puhua hienojen elämyksien saamisesta. Onko elämys vain ulkomaanmatkoja? Miten elämyksellisyyttä voisi lisätä monivammaisten asiakkaiden kohdalla, heille kun ulkomaan matkat eivät useinkaan ole mahdollisia. Miten elämys ja kokemus eroavat toisistaan?

Elämyksellisyys perustuu asioiden kokemiseen. Jokainen henkilö kokee samat asiat eri tavalla ja näin ollen voi saada erilaisen elämyksen. Kokemuksellisessa oppimisessa voidaan erotella kokemuksen osat elämys ja mieli, nämä ovat kuitenkin kytkeytyneitä toisiinsa ilman ajattelua. Mieli avartuu uusille kokemuksille juuri kokemuksellisen oppimisen myötä. Kokemus luo pohjaa mielen ajattelulle, mutta uusien kokemusten kautta ihminen voi muuttaa omaa ajatteluaan jo opitusta asiasta. Kokemuksellinen oppiminen elämyksen kautta mahdollistaa henkilön tavallisen arjen asioissa rajojen rikkomista ja uuden kokemista. (Juuti 1998, 128–129.)

Käsitteenä elämys-sana on melko nuori, ja sen vuoksi sitä ei löydy edes kaikista valtakielistä sellaisenaan. Useissa kielissä puhutaankin vain kokemuksesta. Esimerkiksi englannissa *experience* tarkoittaa kokemusta. Suomeen elämys-sana on tullut ruotsin kielen sanasta *upplevelse*, ja onkin melko uusi

käsite. Vaikka sanana elämys on ollut jo pitkään suomenkielessä, sen merkitys on vain vakiintunut. (Väyrynen 2010, 20–22.)

Elämyspedagogiikan teoriaan liittyy vahvasti sanat elämys ja kokemus. Kaikki eivät erottele näitä sanoja toisistaan, vaikka niiden merkitys on hieman erilainen. Elämys käsitteeseen sisältyy kokemus ja mieli, ja se on sen vuoksi sisällöltään laajempi. Kokemus puolestaan on aistien avulla välittyneitä havaintoja. (Kivelä 2010, 52.) Aistien kautta me siis saamme erilaisia kokemuksia, näihin tapahtumiin ja kokemuksiin lisätään ajatus, miltä tämä kokemus tuntuu – kokemus ja mielen ajattelu yhdistettynä luovat elämyksen.

Elämyksellisen kokemuksen kautta ihminen kokee jotain uutta omassa it-sesuhteessa ja maailmasuhteessa. Tämä uusi kokemus luo jotain, mitä ihminen ei ole aiempien kokemusten kautta tuntenut. Elämyksen kautta siis mahdollistuu ihmisen maailmankuvassa eri tavalla oleminen. Ihmiselle pitää kuitenkin tulla tiedostettu kokemus tällaisesta elämyksestä, jotta voidaan puhua elämyksestä tällaisessa sisällössä. (Kivelä 2010, 54.) Uudet kokemukset luovat ihmiselle jotain uutta, mikä muuttaa hänen ajatteluaan. Näin ollen ihmisen tiedostettu maailmankuva ja todellisuus laajenevat uusien elämyksien kautta.

Perttulan mukaan (2010, 69) elämys on persoonan kannalta merkittävä kokemus, joka vaikuttaa henkilön koko elämäntilanteeseen. Tällainen, henkilön kannalta tärkeä, kokemus rakentuu kokemisen aikana ja voi vaikuttaa hetkellisen tilanteen lisäksi henkilön koko elämäntilanteeseen. Sama tilanne ei toisten henkilöiden ymmärtämänä ole niin merkittävä tai mieleenpainuva. (Perttula, 2010, 69) Tällaiset tilanteet ovat kehitysvammaisten kanssa työskennellessä yleisiä. Työntekijät pyrkivät järjestämään asiakkailleen mielekästä toimintaa, joiden kautta asiakkaat saavat uusia kokemuksia. Nämä tilanteet voivat asiakkaalle olla hyvinkin merkittäviä, mutta työntekijälle samasta tilanteesta ei jää yhtä vahvaa muistijälkeä, eikä kokemus ole työntekijän persoonalle välttämättä merkittävä kokemus.

Latomaan (2010) yksi kokemuksen tutkimisen kuvaustapa ja menetelmä on mielen näyttämö ja näyttämöllinen ymmärtäminen. Näyttämöstä puhutaan silloin, kun ihminen jonkun tapahtuneen kokemuksen kautta muodostaa tapah-

tuneesta omaan mieleensä näyttämön. Tapahtuneen jälkeen voidaan siis kertoa tai konkretisoida näyttämön sisältö. Mielen näyttämöstä puhuminen perustuu siihen, että koettu tapahtuma tai tulevaisuus perustuu mielessä oleviin mielikuviin. Mielikuvaan taas liittyy kokemus, joka muodostuu elämyksestä ja merkityksestä. Koetut asiat jäävät siis muistiin mielikuvina. (Mts. 86–88, 96.)

Latomaan (2010) mukaan elämyksellä ja elämyksellisyydellä tarkoitetaan kokemuksen koskettavuutta ja määrällistä ulottuvuutta. Kokemukseen tarvitaan esineellisiä havainnointivälineitä, sosiaalisia tapahtumia tai muistikuvia. Joten ihminen saa esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden kautta uusia kokemuksia ja elämyksellisyyttä. (Mts. 96–97.)

3.2. Elämyksellisyyden monivammaisten henkilöiden näkökulmasta

Aistit ovat tärkeimpiä kokemuksentarjoajia ihmiselle. Aistien avulla kuuntelemme lempimusiikkia, maistamme hyvää ruokaa ja tunnemme miellyttävän tuntuista asioita ihollamme, kuten lämpöä. Myös erilaisia negatiivisia kokemuksia saamme aistien välityksellä. Kaikilla ihmisillä aistit eivät kuitenkaan toimi normaalisti, on aisti puutoksia sekä yli- tai aliherkkyksiä. Tällöin henkilön on vaikeampi hahmottaa omaa kehoaan tai saada turvallisuuden tunnetta.

Monivammaisten henkilöiden kohdalla puhutaan usein elämyksellisyydestä ja kokemuksellisuudesta vain aistielämysten näkökulmasta. Tällöin usein unohdetaan miten muuten heille voitaisiin tarjota elämyksiä.

Useasti ajatellaan, että on itsestään selvyyttä saada kokemuksia aistien välityksellä. Näin ei kuitenkaan ole. Monella vaikeimmin kehitysvammaisella henkilöllä voi olla erilaisten aistielinten puutetta, tai keskushermoston toiminnassa jokin häiriö. Nämä aiheuttavat sen, ettei aistimusta tunneta ollenkaan tai aistimusta on vaikea ymmärtää tai kokea huomionarvoiseksi. Tällaiset aistien toiminnalliset puutteet aiheuttavat aistikokemusten niukkuutta tai yksitoikkoisuutta. (Aistien merkitys vuorovaikutuksessa, 2012.) Asiakkaiden, joilla on aisti-

toimintojen häiriöitä, kanssa on työntekijöiden pyrittävä luomaan asiakkaalle mahdollisimman monipuolisia aistimuksia.

Jo pienet lapset tutustuvat ympäristöönsä aistien avulla ja rakentavat todellisuuden aistimuksien kautta. Monivammaisten lasten kohdalla aistien kautta kokemusten saaminen on vaikeampaa. Heidän hermostonsa ei ole niin kehittynyt, jotta he ymmärtäisivät aistimuksen, joka kehittäisi tavoitteellista toimintaa. Monivammaiset henkilöt tarvitsevat siis tarkoituksen mukaisia aistiärsykeitä hermostonsa kehittymiseen, sekä tukea aistimusten ymmärtämiseen. Tällaiset tukimuodot auttavat monivammaisia henkilöitä todellisuuden rakentumisessa. (Dahlström, Haapala & Lehtinen 1993,10–11.)

Miellyttävät ja kiinnostusta herättävät aistielämykset luovat vammaiselle henkilölle turvallisuuden tunnetta. Henkilön lähipiiri ja työntekijät tiedostavat usein, mikä aistikanava on kaikkein miellyttävin ja mielenkiintoisin. Näiden aistielämysten kautta henkilö voi jakaa kokemuksiaan ja ilmaista itseään. (Aistien merkitys vuorovaikutuksessa, 2012.)

Miten monipuolisia aistikokemuksia mahdollistetaan monivammaisille asiakkaille? Monissa kehitysvammaisten asumis- tai päivätoimintayksikössä on aistihuone. Niitä voidaan sisällön mukaan nimetä esimerkiksi elämyshuoneeksi, valkoiseksi huoneeksi tai rentoutushuoneeksi. Aistihuoneista pyritään myös tekemään rentouttavia ja ne sisältävätkin usein erilaisia rentoutusvälineitä kuten hierontavälineitä, painopalloja, säkkituoleja ym. Aistihuoneiden avulla mahdollistetaan asiakkaille erilaisia aistielämyksiä ja – kokemuksia. Huoneissa olevilla välineillä, kuten hierontapalloilla voidaan tehdä asiakkaalle aististimulaatioharjoituksia.

Aistihuoneiden ajatuksen taustalla on *Snoezelen menetelmä* eli multisensorinen toiminta. Menetelmän perusideana on tarjota eri aistikanavia käyttäen miellyttäviä aistikokemuksia ja – elämyksiä, ja siten saavuttaa tasapaino aktiivoin toiminnan ja rentoutumisen välille. Tämän tasapainon avulla saavutetaan vireystila, joka on esimerkiksi oppimisen, itseluottamuksen rakentumisen ja vuorovaikutuksen kannalta suotuisa. Snoezelen menetelmä on lähtenyt liikkeelle Jan Hulsegeen ja Ad Verheulin ajatuksesta 1980-luvulla Hollannissa.

Heidän ajatuksenaan oli, että voimme jokainen saada aistien avulla uusia kokemuksia ja elämyksiä. (Multisensorinen toiminta 2012.)

Basaalstimulaatio on myös yksi menetelmistä, jonka avulla vaikeimmin vammaisille henkilöille voidaan tarjota erilaisia aistiärsykeitä. Sen tarkoituksena on tarjota yksinkertaisia aistiärsykeitä, jotka on helppo ymmärtää ja jäsentää. Stimulaatio tarkoittaa aistien aktivoimista toisen henkilön avustuksella silloin, kun vammaisen henkilö ei itse pysty hankkimaan virikkeitä. Tämän menetelmän tavoitteena on auttaa vammaista henkilöä tutustumaan omaan kehoonsa ja sen liikkeisiin sekä auttaa häntä saamaan kontaktia ympäröivään maailmaan. (Dahlström ym. 1993, 26–28.)

Opinnäytetyössä halusimme tuoda asukkaille elämyksellisyyttä muutoin kuin aistielämyksien kautta, koska ajattelimme heidän saavan asumisyksikössään enemmän aististimulaation avulla elämyksiä. Elämyksellisyyttä projektiimme toivat rooliasut, mitkä asukkaat saivat pukea päällensä. Rooliasujen kautta he saivat kokeilla sadun hahmona olemista. Sadun teemaan sopiva maalaismaisema, missä kuvaukset toteutettiin, lisäsi myös elämyksellisyyttä asukkaiden päivään.

4. ASIAKKAAN VALTAISTAMINEN JA VOIMAANTUMINEN

4.1. Valtaistamisen keinoja

Asiakkaan osallistavalla toiminnalla tarkoitetaan heikommassa asemassa olevien yksilöiden mahdollisuutta vaikuttaa ja päättää niin omissa kuin yhteiskunnallisissa asioissa. Julkisen vallan on taattava jokaiselle Suomen kansalaiselle mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan sekä vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Yhteiskunnassa tulee huomioida ihmisten erilaisuus ja tukea kaikkien osallisuuden ja oikeuksien toteutumista. Osallisuuteen nivoutuukin yhdenvertaisuuslaki, jonka mukaan ketään ei saa syrjiä iän, kansallisuuden,

uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun syyn perusteella. (Vahva pohja osallisuudelle 2010, 55; L.20.1.2004/21; Topp 2010, 4.)

Tohtori Simon Dyffy toteaa haastattelussaan (Vuosikirja 2012,14), että yhteiskunta, joka on sitoutunut kansalaisuuteen, tukee jäseniään siten, että jokainen voi toimia ainutlaatuisena yksilönä yhteiskunnassa. Kehitysvammaisuudesta huolimatta jokaisella tulisi olla samat kansalaisoikeudet, riippumatta siitä tarvitseeko yksilö apua päivittäisissä asioissa. Duffy toteaaakin, että kehitysvammaisten ihmisten kansalaisuutta voitaisiin parantaa kolmella tavalla. Ensimmäinen askel on usko itseensä ja muihin sekä usko muutokseen. Tämän jälkeen seuraavana askeleena on vastuun ottaminen. Duffy korostaa sitä, että jos ei itse ota vastuuta, jää pian muiden ihmisten ohjailtavaksi. Kolmanneksi askeleeksi hän nostaa voiman, jonka kautta voidaan toimia yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Dyffy tuo esille haastattelussaan ajatuksen, että me kaikki voimme vaikuttaa myönteisiin muutoksiin. (Vuosikirja 2012, 14.)

Projektissamme halusimme tuoda kehitysvammaisten ihmisten valtaistamisen esille kirjastossa pidetyn näyttelyn avulla. Näyttelyn kautta halusimme saada asukkaiden ääntä kuuluviin ja tuoda esille sen, että he ovat myös täysivaltaisia Suomen kansalaisia. Heillä on samat oikeudet ja samalla myös velvollisuudet kuin muillakin ihmisillä. Kehitysvammaisia ihmisiä on kuitenkin kautta aikojen eristetty yhteiskunnasta ja muutama sata vuotta taaksepäin kehitysvammaisen lapsen syntymää pidettiin Jumalan rangaistuksena perheelle. Vähitellen heidän asemansa on kohentunut, mutta vieläkin kuulee arvokeskusteluja siitä, mikä kehitysvammaisten ihmisten paikka yhteiskunnassa on.

Projektissamme monivammaisten asukkaiden valtaistaminen jäi melko vähäiseksi, sillä pystyimme vaikuttamaan vain Jyväskylän kaupunginkirjaston asiakkaisiin. Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttelyn lisäksi kuvat olivat Pikku-tulppaanissa työntekijöiden, vieraiden ja asukkaiden nähtävillä. Tämän lisäksi valtaistaminen jatkuu ensi kevään ja kesän aikana näyttelynä Kauhavan kau-

punginkirjastossa sekä huvipuisto PowerParkissa ja Härmän kuntokeskuksessa.

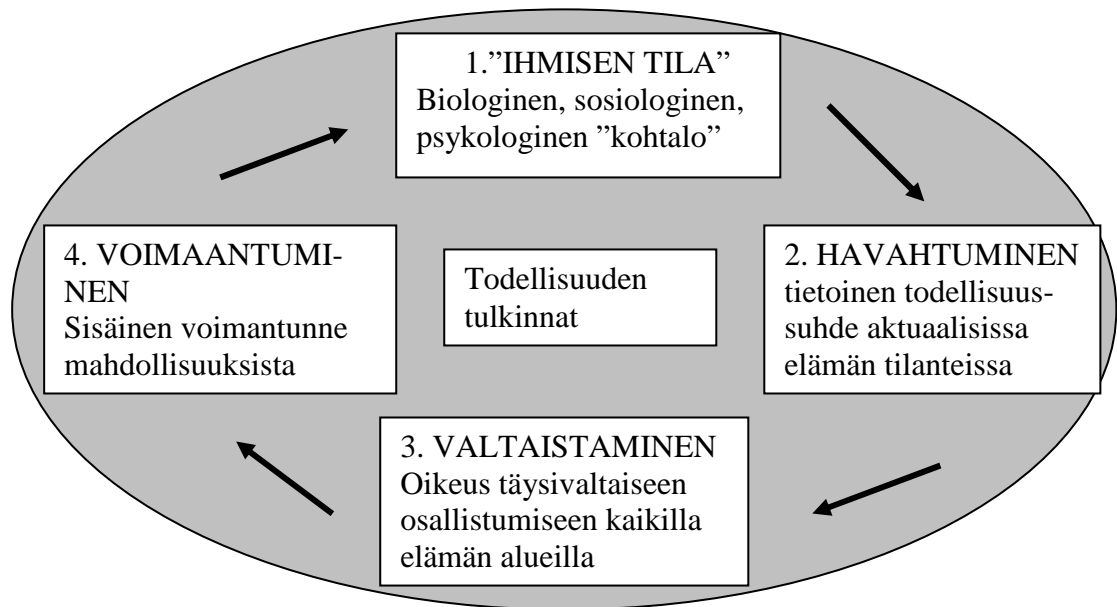
Siitonen ja Robinson sekä Räsänen kertovat teoksissaan (2001; 2006) valtaistamisen olevan voimaantumisosprosessin yhtenä osana. Heidän mielestään yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen valtaistaminen on osa voimaantumisen prosessia ja voimaantumiseen siis päästään valtaistamisen kautta. Prosessin ensimmäisenä vaiheena on ihmisen sen hetkinen tila, joka on biologinen, sosiologinen ja psykologinen kokonaisuus. Yksilöä tarkastellessa hänestä ei voi irrottaa ympäristöstään, perimästään tai hänen sisäisistä kokemusmaailmoistaan kuten ajattelusta. (Siitonen, Repola, Robinson, 2002, 24.; Siitonen & Robinson. 2001, 61–72.)

Toisena vaiheena on havahtuminen. Tässä ihminen tajuaa, että on yhteisön jäsenenä oikeasti voimavara. Jokainen yksilö tarvitsee havahtumista, jotta voi hyvin. Havahtuminen on pysähtymistä pohtimaan tämän hetken tilannetta. Kun yksilö tiedostaa tilanteen, hän alkaa pohtia uusia keinoja asioille. Havahtuminen voi tapahtua ajasta ja paikasta riippumattomana. Tämä havahtuminen voi tapahtua yksin tai ryhmässä, mutta itse havahtuminen tapahtuu silloin, kun yksilöt tiedostavat muutostilanteen. (Siitonen, Repola, Robinson, 2002, 24; Siitonen & Robinson. 2001, 61–72; Räsänen 2006, 77–80.)

Kolmas vaihe on valtaistaminen, joka oikeuttaa täysivaltaiseen osallistumiseen elämän kaikilla alueilla. Valtaistuminen käsittää itsensä kontrollin, luottamuksen omiin kykyihinsä, toimia eri tilanteissa sekä tietoisuuden tunnistaa toimintansa ja samalla kehittää sitä. Lisäksi valtaistamiseen kuuluu riippumattomuus toisista ihmisistä siten, että henkilö itse pystyy tekemään päätöksiään muista riippumatta. Valtaistunut yksilö pystyy vaikuttamaan elämäänsä aidosti. Valtaistamiseen tarvitaan kuitenkin yksilön lisäksi myös yhteisöä. Tämä tapahtuu esimerkiksi erilaisten hankkeiden tai yhteisten tapahtumien kautta. (Räsänen 2006, 77–80.)

Näiden jälkeen neljäntenä vaiheena tulee voimaantuminen. Tässä vaiheessa ihmisen hallinnantunne omaan elämäänsä kasvaa ja hän kokee itsensä rohkeaksi sekä pelottomaksi. Henkilö uskoo itseensä ja on suuntautunut tulevai-

suuteen. (Siitonen & Robinson. 2001, 61–72; Räsänen 2006, 77–80.) Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) on havainnollistettu edellä mainittuja valtaistamisen vaiheita.

KUVIO 1. Biologisen, sosiologisen ja psykologisen kohtalon voittaminen (Räsänen, 2006, 78)

Maailmanpankki puolestaan määrittelee valtaistamisen siten, että se on laajimmillaan yhteisön tai yksilön voimavarojen sekä päätäntävällän lisäämistä. Kun henkilöt tekevät oikeita valintoja, heidän hallintansa elämästään lisääntyy. Heikompiosaisen valinnanmahdollisuudet ovat rajoittuneita, johtuen heidän pienestä omaisuudestaan ja fyysistä sekä psyykkisistä rajoituksista. Heidän on vaikea saada itselleen oikeuksia ja asioita yhteiskunnassa. Omaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi maata, taloa, säästöjä tai arvoesineitä. (World Bank. 2002, 13–22.)

Nyky-yhteiskunnassa vähempiosaiset eivät usein pysty hyödyntämään mahdollisuuksiaan tai käyttämään omia oikeuksiaan. Yhteiskunnan näkökulmasta valtaistamisella muutetaan epätasa-arvoisia suhteita. Heikommassa asemassa olevilla ei yleensä ole mahdollisuutta osallistua yhteiskunnassa tilaisuuksiin

jossa päätetään asioista. Näin heistä tuntuu, että heidän äänensä ei kuulu ja ainoastaan terveet ja hyvässä asemassa olevat ihmiset saavat päättää asioista. Tilanteesta riippuen valtaistamisprosessi on aina erilainen. (World Bank. 2002, 13–22.)

Valtaistamiseen pyritään sosiaalisen tuen sekä vallan antamisen keinoin. Tämän valtaistamisprosessiin kuuluu aina valta ja vastuu. Valtaistamisella pyritään estämään yksilöiden/ryhmien joutumista toisten alamaisuuteen. Tässä prosessissa on yhteensä neljä vaihetta. Maailman pankki näkee valtaistamisprosessin neljän vaiheen kautta. Näitä vaihteita ovat pääsy tietoon, osallistuminen, vastuullisuus ja paikallinen yhdistyminen. (World Bank. 2002, 13–22.)

Kansalaiset joilla on tietoa, pystyvät paremmin käyttämään palveluita ja vaatimaan oikeuksiaan. Erityisen tärkeää on, että henkilöllä on tietoa valtion määräyksistä, talouspalveluista ja peruspalveluista. On tärkeää, että vähäosaiset henkilöt pääsevät osallistumaan päätöksien tekoon elämässään. Lisäksi jotta tämä osallistuminen säilyy, tarvitaan muutosta. Yksilöille pitää antaa mahdollisuuksia neuvotella asioistaan ja olla mukana paikallisissa ja valtakunnallisissa päätöksissä. Vastuullisuudella tarkoitetaan valtion virkamiesten, työnantajien ja yksityishenkilöiden vastuuta teoistaan ja varojen käytöstä. Valtion virastojen tulee olla vastuussa teoistaan kansalaisille ja asiakkailleen. Paikallinen yhdistyminen taas on ihmisten kyky työskennellä yhdessä, organisoidusti ja ratkaista yhteisiä ongelmia. Ryhmässä ihmisten ääni tulee huomattavasti paremmin kuulluksi ja heidän vaatimuksiinsa vastataan helpommin. (World Bank. 2002, 13–22.)

4.2. Voimaantuminen

Juha Siitonen kertoo väitöskirjassaan, että voimaantuminen on lähellä motivaatio – käsitettä. Voimaantumisessa ihmistä tuetaan tämän omien voimallähteiden löytämisessä ja niiden käytössä. Tärkeitä asioita tässä ovat vapaus ja itsenäisyyden kokeminen. Sillä tarkoitetaan myös sitä psyykkistä voimaa,

jota elämäänsä hallitsevalla ihmisellä on. Prosessina voimaantuminen tapahtuu aina tietoisien ajattelun ja valintojen kautta. Se tulee ihmisestä itsestään, eikä kukaan toinen voi sitä suoraan antaa. Kuitenkin toinen ihminen voi olla tukena prosessissa. Tapahtumana voimaantuminen on yksilöllinen sekä sosiaalinen prosessi. Sosiaalisuus korostuu varsinkin silloin kun yksilö on vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa. (Siitonen 1999, 93–96; Ylistö 2009, 286–299.)

Voimaantumisen käsitettä käytetään monessa yhteydessä. Näitä ovat esimerkiksi vähempiosaiset ihmiset, sosiaalityö ja yritysten työntekijät. Kehitysvammaisten kohdalla kyseessä on taistelu yhdenvertaisesta elämästä muiden kanssa. Sosiaalityössä taas tavoitteena on asiakkaiden oikeuksien ajaminen yhteiskunnan pakkovaltaa vastaan. Työntekijöiden kohdalla tätä sanaa puolestaan käytetään oman luovuuden löytämiseen ja sen käyttämiseen. (Kuronen 2004, 278–280; Heikkilä & Heikkilä 1997, 279–318.)

Siitonen liittää voimaantumisen käsitteeseen Martin Fordin teorian, jonka perusteella voimaantuminen on uskoa parempaan tulevaisuuteen. Tämä tulevaisuus on ihmisen saavutettavissa omin kyvyin. Ihmisen, joka on voimaantunut, täytyy hahmottaa haluamansa tulevaisuus ja edetä sitä kohti. (Siitonen 1999, 93–96.)

Voimaantunut ihminen on optimistinen ja kokee että hän pyrkii kohti onnea. Hänestä heijastuu myönteinen ja positiivinen olo. Voimaantunut henkilö haluaa myös yrittää parhaansa ja tahtoo, että asiat ovat hyvin toisillakin. Vastakohdiana tälle on voimaton ja avuton ihminen, joka on menettänyt hallinnan elämässään. (Siitonen 1999, 93–96; Räsänen 2006, 92.)

5. VALOKUVAUSPROJEKTIN TOTEUTUS

5.1. Projektin kulku

Projektimme tarkoituksena oli tuoda monivammaisille asukkaille uudenlaisia elämyksiä valokuvauksen kautta. Uusien elämysten ja kokemusten saamiseksi kuvasimme monivammaisia asukkaita heidän valitsemassaan rooliasussa S.Topeliuksen Koivu ja tähti –sadun teemalla. Valokuvausprojektin tavoitteena oli myös tuoda työntekijöille esille uusi työskentelytapa. Tämän työskentelymenetelmän kautta työntekijät voisivat monipuolistaa kehitysvammaisten päivätoimintaa.

Tammikuussa 2012 aloimme suunnitella valokuvausprojektia. Projektin idea lähti Miina Savolaisen voimauttavasta valokuvauksesta ja meidän projektimme tarkoituksena olikin ensin olla valokuvauksen avulla voimauttamista. Suunnitellessamme huomasimme, ettei se sovi meidän kohderyhmällemme, koska voimauttava valokuvaus ei ole pelkkää valokuvaamista. Se on pidempiaikainen prosessi, jossa mm. tarkastellaan henkilön vanhoja valokuvia, sekä kuvataan uusia kuvia juuri henkilön haluamalla tavalla. Näin ollen kaikki kohderyhmämme henkilöt eivät olisi voineet olla mukana tällaisessa projektissa, koska heistä osa ei pysty kommunikoimaan ollenkaan.

Projektissamme säilyi kuitenkin valokuvaaminen. Koimme, että pelkän valokuvaamisen kautta emme voi tuottaa tavoitteenamme olevaa elämyksellisyyttä, joten päätimme yhdistää valokuvauksen ja sadun näyttelemisen. Valitsimme näyteltäväksi S. Topeliuksen Koivu ja tähti –sadun, joka on Pikkutulppaanin sekä muiden Kehitysvammaisten Palvelusäätiö Tukena Oy:n visiona. Tukena Oy:n vision (Vuosikirja 2011, 6.) mukaan satu kertoo voimavarojen merkityksestä, ja siitä miten päämäärän saavuttamiseksi jokaiselta löytyy voimavaroja. Samalla satu tuo esiin sen, miten tärkeää ihmisen voimavarat ovat. Työntekijät voivat saavuttaa paljon yhdessä asukkaiden kanssa, kunhan uskovat päämäärään ja toimivat kaikki yhdessä sen suuntaisesti. Jokaisen päämäärä ja tavoitteet ovat erilaisia, mutta vaativat itseltään voimavaroja.

Topeliuksen Koivu ja tähti -satu on melko vaikealukuista ja runollista, eikä sellaisenaan tuntunut sopivalta kohderyhmällemme. Sadusta ei löytynyt selkokielistä versiota, joten muokkasimme sadun (liite 2) selkokielelle. Tekstiä muokattaessa syntyi ajatus, että voisimme samalla tehdä teksti täysin selkokielikeskuksen sääntöjen mukaisesti siten, että se täyttäisi selkotekstin kriteerit. Teksti lähetettiin selkokielikeskuksen tarkistettavaksi ja näin saimme selkokieliseen satuumme selkokeskuksen leiman, mikä osoittaa sen, että satumme on selkokieltä.

Sadun näyttelemistä varten tarvitsimme sopivat puvut. Kevään 2012 aikana kyselimme eri teattereilta pukujen vuokrausmahdollisuuksista. Yhteistyökumppaniksemme muodostui Muuramen Murmuu-teatteri, josta saimme lainaan puvut (liite 3). Kuvauspäiväksi sovimme 15.6.2012 ja kuvauspaikkana oli Kauhavan talonpoikaismuseo lisäksi Jussin tupa. Tämä alue sopi hyvin meidän kuvauspaikaksemme, koska ympäristö oli aiheeseemme sopiva ja kuvaus olisi helppoa ja mielekästä toteuttaa siellä. Halusimme kuvauspaikan olevan muualla kuin Pikkutulppaanissa, koska erilaiset retkikokemukset tuovat juuri elämyksellisyyttä ja uusia kokemuksia monivammaisten henkilöiden arkeen.

Kuvauspäivää varten kävimme Murmuu-teatterissa etsimässä teemaamme sopivat asut, joista asiakkaat saivat valita mieleisensä. Mietimme myös tarvitsemme muuta kuvausrekvisiittaa, joita pitäisi hankkia. Sovimme etukäteen lisäksi Jussin tuvan talonmiehen kanssa projektimme kuvauspäivästä ja hän lupasi varmistaa pyörätuolilla liikkumisen mahdollisuuden.

Kun sopivat puvut oli löydetty, mietimme miten asukkaat voisivat itse valita niistä haluamansa. Päätimme valokuvata puvut, ja valokuvien avulla asukkaat pystyisivät osallistumaan puvun valintaan. Naisille annettiin naisellisia vaihtoehtoja ja miehille miesten vaatteita vaihtoehtoiksi. Osa asukkaista ei kommunikoi ollenkaan, eivätkä he omaehtoisesti osaa tehdä valintaa vaihtoehtoista. Tällaisten asukkaiden kohdalla emme voineet osallistaa asukasta, vaan päädyttiin tekemään päätös muutoin, asiakasta ajatellen.

Yhden asiakkaan kohdalla pyydettiin hänen isäänsä valitsemaan hänen mielestä lapsellensa sopivin asu. Tähän ratkaisuun päädyttiin ajatellen, että isä

tuntee lapsensa ja tietää mikä asu sopii hänelle parhaiten. Toisen asiakkaan asuvalinnan teki työntekijä, joka on työskennellyt hänen kanssaan pidemmän aikaa, yhtä kauan kuin asukas on asunut Pikkutulppaanissa.

Asukkaat, jotka kykenivät tekemään asuvalinnan, heidän kohdallaan valinnan toteutimme siten, että asukkaalle näytettiin aina kahta kuvaa, joista asukas valitsi aina mieluisamman. Asu, jota asukas ei valinnut, laitettiin sivuun. Puolestaan asu, jonka asukas valitsi, asetettiin uuden kuvan kanssa rinnakkain ja asukas sai niistä valita haluamansa. Jos sama puku toistui joka kerta, teimme johtopäätöksen, että asukas haluaa kyseisen asun.

Kuvausta edeltävänä päivänä haimme puvut Muuramen Murmuu teatterista ja veimme Pikkutulppaaniin valmiiksi. Sen lisäksi kävimme vielä valokuvauspaikalla läpi toiminnan kulun. Varmistimme myös, että puvut sopivat asukkaille ja kaikki tarvittava olisi valmiina kuvauspäivään.

5.2 Kuvauspäivä

Kuvauspäivän aamuna, ennen kuvausta, menimme auttamaan henkilökuntaa asukkaiden pukemisessa sekä laittamaan kuvauspaikalle kaikki valmiiksi. Kun asukkaat oli puettu rooliasuihin, he osallistuivat vielä aamupäivän toimintaan ja ruokailivat ennen kuvausta. Sillä aikaa me menimme valmistelemaan kuvauspaikkaa ja odottelemaan lisäksi Jussin tuvan museon oven avausta.

Kuvauspaikalle saavuttaessa kävimme vielä kerran läpi asukkaiden kanssa mitä tulee tapahtumaan. Sen jälkeen otettiin ryhmäkuva ja yksityiskuvat jokaisesta asukkaasta. Kuvienoton jälkeen asukkaat asettuivat ringiin ja he kuuluivat osan sadusta Koivu ja tähti, jonka matkan pyörteisiin he olivat lähtemässä.

Sadun alkukuvausten jälkeen asukkaat asettuivat rooleihinsa ja he alkoivat kulkea matkaa sadun siivittämänä. Sadun matkaa kulkiessaan asukkaista otti kuvia valokuvaaja Matti Vaittinen. Samalla kun valokuvaaja kuvasi, luimme satua eteenpäin ja kuljimme matkaa kohti ”sodanaikaista Suomea” työntekijöiden avustamana.

6. KOIVU JA TÄHTI – ELÄMYKSIEN MATKA

Koivu ja tähti – elämyksien matka –näyttelyn valokuvat.

KUVA 1. Yhteiskuva

KUVA 2. Äiti Ruotsissa

KUVA 3. Äiti Suomessa

KUVA 4. Isä Suomessa

KUVA 5. Sisko

KUVA 6. Veli

KUVA 7. Kun lapset kuulivat että Suomessa oli rauha, lapset halusivat lähteä vieraasta maasta pois omaan kotimaahansa.

Matti Vaittinen

KUVA 8. Poika sanoi sisarelleen: "Pakataan vaatteemme ja lähdetään etsimään kotiamme."

Matti Vaittinen

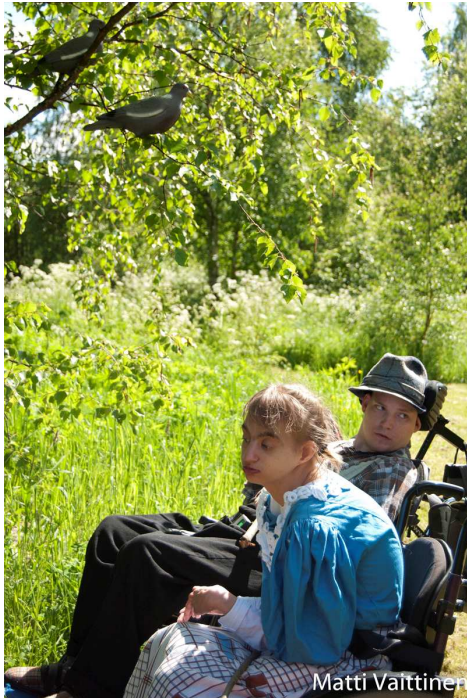
KUVA 9. Maisemat alkoivat näyttää erilaisilta. Tähän saakka he olivat kulkeneet tasaisilla alueilla. Nyt ympäristössä oli vuorotellen kukkuloita, vuoria, virtoja ja suuria järviä.

Matti Vaittinen

KUVA 10. Poika ja sisar matkalla.

Matti Vaittinen

KUVA 11. Eräänä päivänä he saapuivat tienristeykseen. Tie erkani kahteen samantyyppiseen tiehen. Lapset eivät tienneet, minne kääntyisivät. Silloin kaksi pientä lintua lauloi vasemman puoleisella tiellä. Veli sanoi: ”Tule, tämä on oikea tie, kuulen sen lintujen laulusta.”

KUVA 12. Äiti ja isä Suomessa.

KUVA 13. ”Tuossa on meidän koivumme!” huudahti poika heti.”Tuolla on meidän tähtemme!” sanoi tyttö samassa.

Lapset riensivät kyynelsilmin isän ja äidin kaulaan, huudattaen: ”Ettekö tunne meitä? Olemme teidän rakkaat lapsenne. Jumala on johdattanut meidät takaisin teidän luoksenne vieraasta maasta.”

6.1. Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttely

Koivu ja tähti – elämyksien matka –näyttely rakennettiin projektin valokuvista. Näyttelykuvina olivat yksityiskuvat näyttelijöistä rooliasut päällään sekä yhteiskuva ja näiden lisäksi sadun eri vaiheista otettuja kuvia. Yksityiskuvien kautta yleisö näki millaiset rooliasut kukin oli valinnut, sekä sen mitä rooleja asukkailla oli.

Halusimme saada näyttelyn paikkaan, jossa se tavoittaisi mahdollisimman paljon ihmisiä. Jyväskylän kaupunginkirjasto tuntui sopivalta vaihtoehdolta ja kyselimmekin keväällä näyttelyn järjestämisen mahdollisuuksista. Sovimme näyttelyn ajankohdaksi 9.7.–21.7.2012. Näyttelyyn teimme myös kyselylomakkeen (liite 4), jossa halusimme ottaa selvää siitä, mitä mieltä yleisö on projektistamme ja näyttelystämme. Lisäksi kyselimme yleisesti näkemyksiä kehitysvammaisten asemasta ja oikeuksista. Kyselyyn vastaamista helpottamaan kerroimme opinnäytetyöprojektistamme (liite 5) sekä monivammaisten arjesta (liite 6) tarkemmin.

Näyttelyn kuvien kautta halusimme herätellä ihmisiä ja osoittaa sen, miten monivammaiset henkilötkin voivat olla osallisia ja nauttia kulttuurillisista elämyksistä. Yleensä asumisyksiköissä kehitysvammaisille henkilöille järjestetään viriketoimintana vaikkapa mahdollisuus mennä teatteriin katsomaan näytelmää. Hyvin harvoin kuitenkin näkee sitä, että kehitysvammaisille yksilöille järjestetään mahdollisuus pukeutua roolivaatteisiin ja olla näytelmässä itse roolihahmona.

6.2. Pikkutulppaanin näyttely

Valokuvanäyttely siirrettiin Pikkutulppaanin keltaiseen soluun 28.8.2012 asukkaiden, henkilökunnan ja omaisten nähtäväksi. Näyttelyn ohessa teimme kyselyn Pikkutulppaanin henkilökunnalle (liite 7). Koimme tärkeäksi, että näyttely

vietiin erikseen asukkaiden nähtäväksi, jotta valokuvausprojekti konkretisoituisi ja voisimme tarkastella valokuvien tuomaa vaikutusta asukkaisiin.

Koivu ja tähti – elämyksien matka -näyttely tulee olemaan myös ensi kevään ja kesän 2013 aikana Kauhavan kaupunginkirjastossa, PowerPark-huvipuistossa, sekä Härmän kuntokeskuksessa. Näin näyttely on esillä laajemmin ja sen avulla voidaan vaikuttaa moneen katsojaan.

Näyttelyn alussa kävimme jokaisen asukkaan kanssa yksitellen katsomassa kuvia ja samalla keskustelimme siitä, miltä tuntuu kun itsestä on kuvia seinällä. Kuvista keskustelu eteni saman kaavan kautta kaikkien asukkaiden kanssa. Ensiksi veimme kunkin asukkaan yksitellen kuvien luo ja ensimmäisenä tarkastelimme yksityis- ja ryhmäkuvia ja sen jälkeen vastakkaisella seinällä olevia satuun liittyviä kuvia. Yksityiskuvien kohdalla veimme jokaisen asukkaan ensin oman kuvansa luo ja kysyimme tunnistaako asukas kuka kuvassa on. Seuraavaksi totesimme asukkaille, että eikö olekin nätin/komean näköinen henkilö kuvassa. Kolmantena askeleena oli kysyä sitä, muistaako asukas kuvauspäivästä jotain. Lopuksi vielä kävimme jokaisen asukkaan kanssa kaikki kuvat läpi ja luimme kuvien alla olevat kuvatekstit.

Näyttelyn kuvia katsellessa kaikki eivät muistaneet tapahtumaa, eivätkä edes tunnistaneet itseään kuvista. Kävimme asukkaiden kanssa kuvat yksitellen läpi ja herättelimme heitä muistelemaan kuvauspäivän tapahtumia ja kerroimme mitä kuvassa on. Kuvatekstien kautta myös sadun vaiheet käytiin läpi asukkaiden kanssa.

Ensimmäisen asukkaan veimme pyörätuolilla hänen oman yksityiskuvansa kohdalle. Kysyimme häneltä, että tunnistaako hän kuka kuvassa on. Asukas vastasi, että ei. Tämän jälkeen kerroimme, että hän on itse siinä. Samalla sanoimme hänelle, että eikös ole kuvassa komea mies. Asukas vastasi, että ”Joo”. Tämän jälkeen kysyimme, että mitä miltä tuntuu olla kuvassa. Asukas vastasi, että ”kivalta”. Kävimme asukkaan kanssa ensin kaikki hänen kuvansa läpi ja sen jälkeen kävimme kaikkien muidenkin yksityiskuvat ja asukas sai itse nimetä muut solutoverinsa kuvista. Lopuksi kävimme läpi sadun kuvat ja

kuvatekstit. Kun kuvat oli käyty läpi, asukkaalta tuli paljon kysymyksiä kuviin liittyen.

Kun menimme toisen asukkaan huoneeseen, hän oli alakuloisen ja väsyneen oloinen. Kyselimme häneltä, että kiinnostaisiko häntä lähteä katsomaan valokuvanäyttelyä käytävälle. Asukas innostui ja hymy levisi hänen kasvoilleen. Nostimme työntekijän kanssa asukkaan pyörätuoliin ja kerroimme hänelle, että hän pääsee katsomaan valokuvanäyttelyä. Veimme asukkaan hänen oman kuvansa kohdalle ja kysyimme tunnistaako hän kuka kuvassa on. Asukas nauroi ja vastasi ”Minä”. Asukkaalta kysyimme myös, että miltä tuntui olla kuvassa. Asukas ei vastannut mitään, mutta kasvoille ilmestyi leveä hymy. Tämän jälkeen kysyimme, että eikö olekin nätti nainen kuvassa. Asukas vastasi nauraen ”Joo”. Tämän jälkeen menimme jokaisen asukkaan yksityiskuvat läpi ja asukas sai nimetä solutovereitaan. Aluksi asukas ei meinannut tuntea kuvissa olevia solukavereitaan, mutta loppua kohti nimet menivätkin jo oikein. Tämän jälkeen asukkaan kanssa käytiin sadun kuvat läpi ja kuvatekstit. Asukasta nauratti kuvat kovasti ja erään kuvan kohdalla hän totesikin ”komea mies”.

Kolmas asukas istui pyörätuolissaan solun yhteisessä tilassa. Hänelle kerroimme, että menemme katsomaan valokuvanäyttelyä. Veimme hänet oman kuvansa kohdalle ja kysyimme häneltä, että tunteeko hän kuka kuvassa on. Asukas ei puhu, eikä hänellä ole juuri viestintäkeinoja, joten häneltä emme saaneet vastausta. Asukkaalle jouduimme koputtamaan seinälle, jotta hän kohdisti katseensa kuviin. Asukas ei kuitenkaan kauaa kohdistanut katsettaan kuvaan. Hänelle kerroimme, että hän on kuvassa. Samalla kysyimme häneltä, että eikö olekin hieno nainen kuvassa. Tämän jälkeen kävimme muut kuvat läpi. Asukas ei kuitenkaan kohdistanut katsetta kovin moneen kuvaan. Kuvien katselun jälkeen asukas meni takaisin solun yhteiseen tilaan. Asukas vaikutti kuvien katselun jälkeen kuitenkin virkeämmältä, kuin ennen kuvien katselua.

Neljäs asukas istui muiden muutaman asukkaan kanssa solun yhteisessä tilassa pyörätuolissaan. Kerroimme asukkaalle, että käytävällä on näyttely, jota menemme katsomaan. Menimme asukkaan oman kuvan kohdalle ja kopu-

timme seinässä olevaa kuvaa, jotta asukas kohdisti katseensa kuvaan. Kysyimme asukkaalta, että tunteeko hän kuvassa olevan henkilön. Asukas ei puhu eikä hänellä ole juurikaan viestintäkeinoja, joten vastaus jäi avoimeksi. Asukkaalta kysyttiin, että eikö ole komea mies kuvassa. Asukas ei vastannut tähänkään mitään, eikä häntä voinut tulkita mitenkään vastauksen saamiseksi. Asukkaan kanssa käytiin muutkin kuvat läpi ja samoin sadun kuvat ja kuvatekstit. Asukas kohdisti katseensa vain muutamaan kuvaan ja hän katsoi kuvia vakavan näköisenä. Kuvien katselun jälkeen asukas meni takaisin solun yhteiseen tilaan muiden asukkaiden kanssa.

Viides asukas istui omassa tuolissaan solun yhteisessä tilassa. Asukkaalle kerroimme, että solun käytävällä on näyttely, jota voisimme mennä katsomaan. Kävelytimme asukkaan solun käytävälle ja veimme hänet oman kuvansa kohdalle. Kehotimme häntä katsomaan kuvaa ja hän kohdisti katseensa silmät suurena kuvaan. Kysyimme häneltä tunnistaako hän kuka kuvassa on. Nainen ei vastannut mitään, sillä hän ei kykene ilmaisemaan itseään puheen tai muiden kommunikaatiomenetelmien avulla. Kysyimme naiselta hänen katsoessaan kuvaa, että tunteeko hän kuka kuvassa on. Sen jälkeen totesimme hänelle, että hän on siinä ja samalla kehuimme, että ”eikös olekin nätti tyttö kuvassa” Nainen avasi silmänsä suurelle ja huulet kääntyivät suureen hymyyn. Tämän jälkeen kävimme kaikki kuvat läpi, jossa hän itse oli. Jokaisen kuvan kohdalla totesimme hänelle, että eikös olekin nätti tyttö kuvassa. Samalla joka kuvan kohdalla naisen huulet nousivat entistä enemmän hymyyn ja viimeisen kuvan kohdalla, nainen alkoi nauramaan ääneen.

7. ARVIOINTI

7.1. Aukkaiden palaute

Projektin toiminnallisen osuuden jälkeen kävimme asiakkaiden kanssa päivän tapahtumia läpi kuvien avulla ja samalla haastattelimme heitä (liite 8). Emme voineet kuitenkaan tehdä kyselyä kaikille asukkaille, koska kolme asukasta ei kommunikoi olleenkaan, eivätkä he olisi voineet vastata kyselyyn edes avustettuna.

Haastateltavien asukkaiden kanssa katselimme ensin kuvat, ja sen jälkeen keskustelimme asuvalinnasta, sadun hahmona olemisesta sekä kuvauspaikasta. Asukkaat saivat valita hymynaamoista sopivamman vaihtoehdon kysymyksiin. Apuna olivat myös kämmenen kokoiset pcs-kuvakortit iloisesta ja surullisesta naamasta. Kuvat ja kyselyt käytiin jokaisen asukkaan kanssa yksilöllisesti läpi. Seuraavassa taulukossa on kyselylomakkeen tulokset vastanneilta.

TAULUKKO 1. Aukkaiden vastaukset kyselystä (N=3)

Kysymys	Kyllä	Ei	Jätti vastaamatta
Oliko mukavaa pukea näytelmäasu päälle?	3	0	0
Saitko mielestäsi valita asun?	3	0	0
Piditkö sinun valitsemasta asustasi?	3	0	0
Oliko kuvauspaikka (lisäkin Jussin tupa) hyvä kuvauspaikka?	3	0	0
Piditkö sadun hahmona olemisesta?	3	0	0
Piditkö siitä, että sinusta otettiin kuvia?	2	1	0
Saitko sanoa omia mielipiteitä kuvaushetkellä	1	0	2
Haluaisitko jatkossakin tällaisen valokuvauspäivän?	2	1	0

Puvun valinnan kautta halusimme osallistaa asukkaita ja luoda heille tunteen, että on saanut vaikuttaa toimintaan. Monivammaisille asukkaille tällaiset pienetkin vaikuttamisen kokemukset voivat olla suuria. Kyselyn mukaan kaikki kolme asukasta olivat samaa mieltä siitä, että olivat saaneet vaikuttaa puvun valintaan ja heidän mielestään oli mukavaa pukea asu päälle. Kaikki asukkaat pitivät sadunhahmona olemisesta sekä kuvauspaikasta, joka oli Kauhavan maalaisympäristöä.

Kuvien ottaminen itsestä ei ollut kaikkien vastanneiden mielestä mukava. Yksi asukkaista ei pitänyt siitä, että hänestä otettiin kuvia. Eräs asukas oli sitä mieltä, että hän ei halua vastaavanlaisia valokuvauspäiviä enää järjestettävän. Omien mielipiteiden esittämiseen kuvaushetkellä yksi asukas sanoi saavansa vaikuttaa, mutta kaksi asukasta eivät osanneet vastata.

Asukkaille teetetyissä kyselyissä ongelmaksi muodostui ajankohta jolloin haastattelimme asukkaita. Haastattelimme heti kuvauksien jälkeen ja ajankoh- ta oli juuri päivälevon aikaan, joten asukkaat eivät enää olleet vireimmillään. Jollekin taas ristiriitaiset vastaukset tuottivat ongelmaa. Asukas saattoi sanoa tykkäävänsä valokuvauspäivästä, mutta näytti samalla surullista naamaa.

Ensimmäisen asukkaan kohdalla alku meni hyvin. Näytimme hänelle tueksi isompia hymynaamoja, joista asukas sai valita iloisen tai surullisen kasvon riippuen siitä tykkäsikö hän vai ei. Kyselylomakkeen loppupuolella asukas mainitsi useaan otteeseen olevansa väsynyt ja laittoi silmiä kiinni. Tällöin viimeisimmissä kysymyksissä keskittyminen herpaantui emmekä enää saaneet kunnollista vastausta.

Toisen asukkaan kohdalla jouduimme tekemään enemmän alkuvalmisteluja siihen, että hän ymmärsi mistä oli kyse. Asukkaalta tuli paljon kysymyksiä ja välillä hän poikkesi aiheestakin. Muistutettuamme asiassa pysymisestä useaan otteeseen kysely eteni. Asukas teki itse valinnat hymynaamoista.

Kolmannen asukkaan kohdalla haastattelu oli vaikeampaa. Asukkaan sanalliset vastaukset eivät olleet yhdensuuntaisia kuvien kanssa. Asukas saattoi

vastata myöntävästi mutta samalla näyttää kielteistä korttia. Näin ollen emme saaneet luotettavia vastauksia.

Vaikeimmin kehitysvammaisten kanssa työskennellessä ei voida tietää varmaksi mitä he ajattelevat asioista. Uusia kokemuksia tarjottaessa täytyy seurata ja havainnoida tarkasti miten henkilö reagoi asioihin. Reaktioista voi päätellä pitääkö henkilö kyseisestä asiasta. Nämä reaktiot voivat olla hyvinkin pieniä eleitä, ilmeitä tai äännteitä. (Työskentely vaikeavammaisten kanssa 2012.)

Päätimme havaintojen olevan sopiva keino kuvaamaan heidän, jotka eivät vastanneet kyselyyn, tuntemuksia. Erään asukkaan kohdalla huomioimme vireystilan kohenemista. Hän oli tavallista enemmän silmät avoinna ja reittiä kulkiessa hän välillä katsoi silmät suurina matkamme etenemistä. Kuvienkatseluhetkellä asukas alkoi olla jo hieman väsynyt ja ei jaksanut katsoa kuin muutaman kuvan. Voimme päätellä, että hän saattoi pitää luonnossa olemisesta ja uudesta ympäristöstä.

Toinen asukkaista oli myös vireämpi kuin yleensä. Hän katseli ympärilleen ja ihmetteli hahmollensa kuuluvaa nyttipussia. Kuvienkatselutilanteessa kannettava tietokone tuotiin ihan hänen eteen. Kun tietokone tuli asukkaan eteen, hän kohdisti katseensa siihen. Asukas katseli hetken aikaa kuvia mutta katse harhaili myös muualle. Asukas ei jaksanut kovin kauaa keskittyä kuvien katselemiseen.

Kolmas asukkaista ihmetteli kuvauspaikalle saavuttaessa pihalla olevia rakennuksia ja tutki tarkasti kädessään olevaa nyttipussia. Välillä vaikutti siltä, että asukas oli kiinnostunut tapahtumasta, mutta välillä hän tuntui vaipuvan omiin ajatuksiinsa. Kuvienkatselutilanteessa oli vaikea saada hänen huomiota kohdistumaan kuviin.

7.2. Yleisön antama palaute

Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttelyn yhteydessä oli kysely yleisölle (liite 4) ja Pikkutulppaanin näyttelyssä oli kysely henkilökunnalle (liite7). Kyselyiden tarkoituksena oli kartoittaa yleisön mielipidettä tällaisista projekteista, näyttelyn vaikutuksesta ja kehitysvammaisten asemasta yhteiskunnassa. Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttelystä saimme 31 vastauslomaketta ja Pikkutulppaanin henkilökunnalta 16 kappaletta.

TAULUKKO 2. Jyväskylän kaupunginkirjaston kyselylomakkeiden tulokset prosentteina. (N= 31)

Arviointialue	Täysin samaa mieltä	Hieman samaa mieltä	En osaa sanoa	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä	Jätti vastaa-matta
1. Oliko projekti mielestäsi hyödyllinen?	83 %	13 %	0 %	3 %	0 %	0 %
2. Tulisiko mielestäsi asumisyksiköissä tehdä useammin valokuvaus/näytelmäprojekteja?	87 %	10 %	0 %	3 %	0 %	0 %
3. Olisitko valmis esim. vapaaehtoistyönä olemaan kehitysvammaiselle tukihenkilönä ja näin tuoda hänelle uusia elämyksiä asumisyksikön ulkopuolelta?	27 %	23 %	40 %	7 %	3 %	0 %
4. Ovatko kehitysvammaiset mielestäsi tasa-arvoisessa asemassa nyky-yhteiskunnassa?	0 %	10 %	17 %	27 %	43 %	3 %
5. Onko näyttelymme kehitysvammaisten asemaa korottava?	50 %	20 %	17 %	7 %	0 %	7 %
6. Muuttuiko käsityksesi kehitysvammaisista näyttelymme kautta?	10 %	27 %	23 %	30 %	10 %	0 %
7. Oliko mielestäsi sadun yhdistäminen valokuvaamiseen monipuolinen vaihtoehto?	73 %	23 %	0 %	0 %	3 %	0 %
8. Saiko asukkaat mielestäsi olla osallisina tässä projektissa?	73 %	23 %	0 %	0 %	3 %	0 %

Edeltävästä taulukosta käy ilmi, että suurin osa vastanneista oli tyytyväisiä näyttelyyn. Opinnäytetyömme kaltainen projekti koettiin hyödylliseksi ja kyselyyn vastanneiden mukaan tällaisia valokuva-/näytelmäprojekteja tulisi tehdä useammin kehitysvammaisten asumisyksiköissä. Näyttelymme kautta saimme olla vaikuttamassa myös yleisön käsityksiin kehitysvammaisista.

Vastanneista 73 % oli sitä mieltä, että projektissamme sadun ja valokuvaamisen yhdistäminen oli monipuolista, ja asukkaat saivat olla osallisina projektissamme.

Kyselyn avoimesta kysymyksestä, kehitysvammaisten yhteiskunnallisesta asemasta, nousi selkeästi kolme erilaista näkökulmaa. Näkyvyyden ja tiedon lisääminen kehitysvammaisista oli yksi näkökulma. Toisena ajatuksena haluttiin asenteiden muutosta, minkä taustalla on tasa-arvon lisääminen. Ajateltiin, että ongelma ei ole kehitysvammaisissa vaan enemmänkin ympäristössä. Kolmas näkökulma oli kehitysvammaisten osallistaminen.

Kehitysvammaisten näkyvyyden lisääminen nousi yhdeksi pääajatuksiksi yleisön antamasta palautteesta. Haluttiin tuoda ”enemmän ja rohkeasti” kehitysvammaisia esille. Tuomalla heitä näkyviksi yhteiskunnassa, tiedon erilaisuudesta sekä suvaitsevaisuuden sanottiin lisääntyvän. Näkyvyyttä haluttiin lisätä myös median kautta.

Palautteesta nousi esille tasa-arvon lisääminen sekä asenteiden muutos. Jopa 43 % vastanneista oli sitä mieltä, että kehitysvammaiset eivät ole tasa-arvoisessa asemassa yhteiskunnassa. Tasa-arvoa haluttiin mm. lisäämällä kehitysvammaisille työpaikkoja sekä antamalla kehitysvammaisten asua itsenäisesti.

Kehitysvammaisten asemaa yhteiskunnassa haluttiin parantaa monella tapaa:

Kasvattamalla ihmisiä hyväksymään erilaisuutta, poikkeavuutta, vammaisuutta; tiedottamalla; tuomalla vammaisuus ”näkyväksi” myönteisellä tavalla, lisäämällä kanssakäymistä ja henkilökohtaista kosketusta; muuttamalla asenteita.

Yleisöstä nousi vahvasti esille, että asenteet haluttiin ”*kaikin puolin*” uusiksi. Erilaisuuden ja poikkeavuuden hyväksyminen koettiin tärkeäksi sekä haluttiin, että jo varhaisessa vaiheessa opetetaan miten kaikki ihmiset ovat yhtä arvokkaita. Tasa-arvon lisäksi kehitysvammaisia ajatellen haluttiin lakeja muuttaa heille edullisemmiksi sekä vammaispalvelut haluttiin halvemmiksi.

Kolmas näkökulma oli kehitysvammaisten osallistaminen. Yleisön palautteesta nousi esille se, miten kehitysvammaisten yhteiskunnallista vastuuta on lisättävä sekä heidän oma äänensä olisi hyvä saada kuuluviin. Kehitysvammaisia haluttiin osallistaa mahdollistamalla heille työpaikkoja, antaa heidän elää normaalia elämää harrastuksineen.

Heitä tulisi viedä ja kannustaa kykyjensä mukaan mahdollisimman paljon ”normaaliin” jokapäiväiseen elämään, harrastuksiin ja heidän tulisi antaa tehdä ”töitä” joita he pystyvät ja joista he pitävät.

Avoimena palautteena saimme paljon kiitosta näyttelystä ja projektista olisi toivottu laajempaakin tuotosta. Näyttely oli selvästi herätellyt yleisöä. Sen toivottiin herättävän ihmisiä huomaamaan herkkyyttä ja kauneutta sekä pysäyttävän ihmisiä, mikä oli myös meidän tavoitteenamme.

Yleisön palautteesta nousi myös esille tällaisten projektien varjopuoli. Tällaisten näyttelyiden kautta kehitysvammaiset saattavat joutua helposti vain ”näyttelyesineiksi” ja muistuttaa satuhahmoja siksi, että saattavat ulkonäöllisesti olla erilaisia. Satuhahmojen sijaan, halusimme tuoda esille monivammaiset henkilöt aitoina ihmisinä.

Emme halunneet valokuvausprojektissamme vain tuottaa monivammaisista asukkaista kauniita kuvia, jotka asettaisimme yleisön nähtäväksi. Halusimme tehdä kokonaisvaltaisen projektin, jossa asukas saa olla mukana alusta lähtien ja lopuksi nähdä kauniin näyttelyn, jossa itse on saanut olla mukana. Mukanaolo saa asukkaan tuntemaan itsensä osalliseksi ja tärkeäksi, sekä samalla asukkaan itsetunto kohenee, kun hän huomaa saaneensa olla mukana tällaisessa projektissa.

7.3. Henkilökunnan palaute

Halusimme tehdä kyselyn myös henkilökunnalle, jotta voimme vertailla yleisön mielipidettä kehitysvamma-alan työntekijöiden mielipiteisiin. Henkilökunnan kysely (liite 7) poikkesi hieman yleisön kyselystä. Kyselylomakkeita lähetimme 42 ja saimme vastauksia takaisin 16, joten vastausprosentti on 38%.

TAULUKKO 3. Henkilökunnan palaute kyselystä prosentteina (N= 16)

Arviointialue	Täysin samaa mieltä	Hieman samaa mieltä	En osaa sanoa	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Oliko projekti mielestäsi hyödyllinen?	77 %	23 %	0 %	0 %	0 %
2. Tulisiko mielestäsi asumisyksiköissä tehdä useammin valokuvaus/näytelmäprojekteja?	85 %	15 %	0 %	0 %	0 %
3. Tuoko tällainen työmenetelmä elämyksellisyyttä kehitysvammaisten arkeen?	77 %	23 %	0 %	0 %	0 %
4. Ovatko kehitysvammaiset mielestäsi tasa-arvoisessa asemassa nyky-yhteiskunnassa?	0 %	8 %	15 %	54 %	23 %
5. Onko projektimme kehitysvammaisten asemaa korottava?	54 %	23 %	23 %	0 %	0 %
6. Oliko valitsemamme satu Koivu ja tähti sopiva tällaiseen projektiin?	85 %	7,5 %	0 %	7,5 %	0 %
7. Oliko mielestäsi sadun yhdistäminen valokuvaamiseen monipuolinen vaihtoehto?	77 %	23 %	0 %	0 %	0 %
8. Saiko asukkaat mielestäsi olla osallisina tässä projektissa?	69 %	23 %	0 %	0 %	0 %

Edeltävän taulukon perusteella huomaa, että myös henkilökunnan mielestä tällaisia projekteja tulisi järjestää useammin ja ne ovat hyödyllisiä. Suurin osa oli myös sitä mieltä, että asukkaat saivat olla osallisina tässä projektissa. Asiakkaiden osallistamiseen pyrimmekin heidän toimintakykynsä ja taitonsa huomioon ottaen. Se mikä on toisen osallisuutta voi olla toisen arkipäivää.

Tämän projektin kautta halusimme tuoda henkilökunnalle esille uuden työmenetelmän, jonka avulla he voisivat antaa elämyksellisiä kokemuksia monivammaisten henkilöiden arkeen. Henkilökunnasta 77 % oli täysin sitä mieltä, että tällainen työmenetelmä tuo elämyksellisyyttä monivammaisten arkeen. Projektissa valokuvaamisen ja sadun yhdistäminen koettiin myös monipuoliseksi.

Suurin osa henkilökunnasta oli sitä mieltä että Koivu ja tähti –satu oli sopiva tähän projektiin, mutta löytyi myös eriäviä mielipiteitä. Avoimen palautteen kautta nousikin esille, se mitä me itse mietimme projektia suunnitellessa. Palautteessa mietittiin, onko satu sopiva tarinan muoto aikuisille monivammaisille henkilöille, vai korostaako se sitä ajatusta, että kehitysvammaisia pidetään lapsina, olivat he minkä ikäisiä tahansa.

Kehitysvammaisten arjessa näkyy usein, se miten aikuisia kehitysvammaisia saatetaan pitää lapsina. Heille saatetaan antaa pehmoleluja ja he voivat katsoa lastenohjelmia päivästä toiseen. Tällainen toiminta ei vahvista kehitysvammaisten näkemistä aikuisina. Projektimme sadun valitseminen tuli kuitenkin KVPS Tukena Oy:n vision kautta ja koimme sen olevan enemmän opettava tarina kuin satu.

Henkilökunnan palautteesta nousi melko lailla samoja näkökulmia kuin yleisöltäkin kehitysvammaisten yhteiskunnallisesta asemasta. Henkilökunnan mielipiteet olivat kuitenkin konkreettisempia. Ensimmäiseksi näkökulmaksi nousi kehitysvammaisten osallisuus. Kehitysvammaisten osallisuutta haluttiin lisätä tarjoamalla heille töitä sekä viemällä heitä harrastuksiin. Töitä ja harrastusmahdollisuuksia voisi tarjota kehitysvammaisille henkilökunnan mielestä suuntaamalla avustustoimintaa enemmän kehitysvammaisille.

Toinen näkökulma oli myös yhteinen yleisön kanssa. Kehitysvammaisten esille tuominen ja sitä kautta näkyvyyden lisääminen olisi yksi keino parantaa kehitysvammaisten yhteiskunnallista asemaa. Näkyvyyttä lisäämällä kehitysvammaiset voisivat sulautua paremmin yhteisöön ja yhteiskuntaan. Henkilökunnan mielestä tällainen sulautuminen toimisi hyvin jos erilaiset ihmiset, ku-

ten kehitysvammaiset kasvaisivat yhdessä muiden kanssa jo vauvasta saakka.

Kolmas pääajatus oli esteettömyys. Henkilökunta oli huomannut miten julkiset rakennukset eivät ole esteettömiä pyörätuolia käyttäville. Ympäristön esteettömyyttä haluttiin lisätä, ja sitä kautta huomioida paremmin liikuntarajoitteisia. Kauppojen ja pankkien tulisi olla esteettömiä myös heille. Kun rakennetaan julkisia tiloja esteettömiksi, voidaan ajatella että tasa-arvo lisääntyy.

Esteettömyyden ohella haluttiin nostaa esille integraatio. Integraation merkityksen toivottiin tulevan erityisesti henkilökunnan tietouteen. Integraation toteutuessa voitaisiin ajatella kehitysvammaiset yhdenvertaisina kuin muut. Henkilökunnan mielestä ammattilaisilla tulisi olla ymmärrys, mitä integraatio tarkoittaa. Esteettömyyden ja integraation tausta ajatuksena on yhdenvertainen toiminta, kaikki ihmiset halutaan nähdä samanarvoisina erilaisuudesta huolimatta.

Henkilökunta oli sitä mieltä, ettei kehitysvammaisista ja etuuksien saataavuudesta tiedoteta tarpeeksi paljon. Tiedottamista palveluista toivottiin enemmän esimerkiksi median ja muiden tahojen osalta.

Niin yleisön kun henkilökunnankin palautteessa tuli esille monenlaisia tapoja parantaa kehitysvammaisten asemaa yhteiskunnassa. Haluttiin turvata kehitysvammaisille normaaliin elämään kuuluvat työ, harrastukset ja itsenäinen elämä. Nämä kaikki ovat kansalaisten perusoikeuksia ja näin ollen myös kehitysvammaisten oikeuksia. Kehitysvammaiset ovat yhdenvertaisia muidenkin kansalaisten kanssa, mutta kaikki perusoikeudet eivät kuitenkaan toteudu käytännössä (Vahva pohja osallisuudelle 2010, 21). Suomen vammaispoliittinen ohjelma 2010–2015 on kehitetty juuri tällaisten perusoikeuksien turvaamiseksi.

8. ARVIOINTI JA POHDINTA

Alkuperäinen suunnitelmamme voimaannuttavasta valokuvauksesta ei toteutunut, sillä ei ollut mahdollisuutta pitää useita valokuvaustuokioita pidemmällä aikavälillä. Lisäksi haasteen tälle olisi tuonut pitkät etäisyydet toteutuspaikkaan. Emme olisi saaneet sovitettua aikataulumme siten, että olisimme päässeet yhtä aikaa useina kertoina valokuvaamaan.

Koko projektimme lähti alkutaipaleilla hieman nihkeästi etenemään. Tuntui, että toimintamme ja aiheemme muokkautui koko ajan. Alun perin tarkoituksena oli kuvata asukkaita eri vaatteissa ja eri ympäristöissä. Projekti jäi kuitenkin aikaresurssin vähyyden vuoksi yhden päivän kuvaukseksi, johon asukkaat saivat valita asunsa eri vaihtoehdoista. Lopulta kuvauksiin päädyttiin ottamaan myös satu mukaan. Sadun liittäminen valokuvaukseen toi monipuolisuutta ja näin ollen voimme enemmän puhua elämyksellisyydestä.

Projektin toiminnallinen osuus eli kuvauspäivä meni mielestämme hyvin. Olimme valmistelleet etukäteen päivää huolellisesti. Kaunis sää mahdollisti toiminnallisen osuuden suunnitellusti ja varattu aika kuvaukseen riitti hyvin. Näin jälkikäteen ajateltuna olisimme kuitenkin voineet varata enemmän aikaa kuvaustilanteeseen, jotta olisimme saaneet näyttelyihin enemmän kuvia. Kuvauksen ajaksi varasimme puolitoista tuntia, sillä koimme tämän ajan olevan asukkaiden jaksamiselle sopiva ja samalla saisimme sadun käytyä läpi.

Olimme laittaneet kuvauspäivälle myös muutaman asukkaan haastattelun sekä jokaisen asukkaan kanssa kuvien käymisen yksilöllisesti läpi. Tämän sijoittaminen samalle päivälle oli huono asia tulosten ja asukkaiden jaksamisen kannalta. Asukkaat alkoivat olla väsyneitä, eikä osa asukkaista jaksanut vastata kunnolla haastattelukysymyksiin. Eräs asukas totesikin haastattelutilanteessa ”nukkumaan, väsyttää”. Asukkaiden väsymisen vuoksi saimme joihinkin kysymyksiin ristiriitaisia vastauksia. Asukas saattoi sanoa ei, mutta hän näytti samalla iloista hymynaamaa. Tämän vuoksi olisi ollut hyvä tulosten ja asukkaiden jaksamisen kannalta laittaa kuvien läpikäyminen ja kyselylomak-

keiden tekeminen seuraavalle päivälle. Näin asukkaat olisivat jaksaneet paremmin keskittyä. Kuvien katselu ja lomakkeiden tekeminen seuraavalle päivälle olisi kuitenkin saattanut aiheuttaa myös ongelmia asukkaiden muistamisen kanssa. Olisivatko asukkaat muistaneet enää yhtä hyvin kuvauspäivän tapahtumista, kuin kuvauspäivänä?

Koivu ja tähti – elämyksien matka –näyttelystä tuli pienestä toteutuksesta huolimatta herkkä ja kaunis toteutus. Jyväskylän kaupunginkirjaston näyttelystä saimme hyvin vastauksia kyselyymme. Emme osanneet odottaa vastauksia paljon, koska meillä ei ollut aiempaa kokemusta tällaisista kyselyistä. Vastauksia saimme takaisin 31 kappaletta. Kuten vastauksistakin käy ilmi, kuvia olisi voinut olla enemmän. Halusimme kuitenkin kuvata sadun pääkohtia, etteivät kuvat ja satu mene liian sekavaksi.

Pikkutulppaanin näyttely olisi ollut parempi järjestää aiemmin, jotta asukkaat olisivat itse saaneet siitä enemmän irti. Näyttely kuitenkin viivästyi, sillä aikataulut toimeksiantajamme kanssa eivät sopineet yhteen. Asukkaiden kanssa käydessä kuvia läpi, huomasin, että asukkaat eivät aluksi tunnistanee itseään kuvista. Asukkaille piti alustaa tilannetta, jotta he pystyivät seuraamaan näyttelyä ja ymmärsivät itse olevansa kuvissa solutoveriensa kanssa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprojekti onnistui mielestämme hyvin. Monivammaisten asiakkaiden kanssa työskentely on aina haastavaa. Kun puhutaan monivammaisen asukkaan kokemuksista, niitä on melko vaikea tulkita, varsinkin jos asukas ei kommunikoi. Täytyy olla herkkä havainnoimaan pieniäkin reaktioita. Havainnointia helpotti kuitenkin se, että toinen meistä työskentelee kyseisten asukkaiden kanssa, joten hän tunsi jo asukkaat.

Asukkaiden palautteesta, erityisesti näyttelyn kuvia katsellessa, huomasin miten valokuvat olivat tunteita herättäviä. Asukkaat, joilta ei osannut odottaa minkäänlaista reaktiota, reagoivat hymyilemällä ja olivat selvästi iloisia omista kuvistaan. Näin voisimme päätellä, että olemme onnistuneet tavoitteessamme luoda elämyksellisyyttä monivammaisten arkeen sekä voimauttaa asukkaita.

Moni saattaa ajatella, että monivammaiset asukkaat, jotka eivät kommunikoi mitenkään, eivät ymmärrä paljoa. Tällaisen projektin kautta huomaa erityisesti, miten tärkeää on ottaa monivammaiset asukkaatkin mukaan kaikenlaiseen toimintaan. Se, että ei kommunikoi, ei tarkoita ettei haluaisi osallistua toimintaan. Monivammaisten asukkaiden kanssa työskentely on jonkinlaista kokeilua – haetaan kokemuksia erilaisten toimintojen kautta ja katsotaan pitääkö asukas vai ei. Samalla työ vaatii herkkyyttä havaita pieniäkin eleitä ja ilmeitä.

Asukkaiden palautetta tarkastellessa ei voinut tehdä kuitenkaan yleistyksiä, sillä meidän kohderyhmämme oli melko pieni. Näin pientä projektia toteuttaessa täytyy enemmänkin huomioida vain yksilöiden kokemuksia. Yksittäisen projektin kautta voidaan vain sanoa pitivätkö asukkaat vai ei. Ei voida siis sanoa tällaisen työmuodon aina toimivan, mutta voimme kuitenkin todeta tästä projektista, että monivammaiset asukkaat olivat tyytyväisiä ja pitivät siitä.

Valokuvauksen käyttö ja vanhojen valokuvien katselu voisivat olla monellekin monivammaiselle henkilölle voimauttavaa. Toivoisi tällaisen työmenetelmän käytön lisääntyvän. Omien vanhojen kuvien katselu voi kohottaa myös monivammaisen henkilön itsetuntoa ja – tuntemusta. Tätä työmenetelmää soveltaen voisi tehdä valokuvausprojekteja vammaisten henkilöiden kanssa.

Eettinen osaaminen tuli esiin työssämme yksilön kunnioittamisena ja siinä, että toimme monivammaisille mahdollisuuden olla esillä työmme kautta. Työmme ja toimintamme sisältävät paljon eettisiä näkökulmia. Tällaisesta esimerkkinä on kommunikoimattomien pukuvalinnat. Pohdimme kauan sitä, että miten saisimme heiltä pukutoiveen esiin. Keinoja ei kuitenkaan ollut, joten päädyimme siihen, että asukkaan läheinen pystyisi antamaan viitteitä puvun valintaan. Monivammaisten asiakkaiden kanssa työskennellessä tulee eteen se, ettei aina voi osallistaa asiakasta, vaikka haluaisi. Silloin on mietittävä muita keinoja, miten voi ottaa huomioon asiakkaan.

Opinnäytetyömme käsittelee myös yhteiskunnallista analyysitaitoa. Työmme kautta olemme joutuneet paljon pohtimaan kehitysvammaisten asemaa ja oi-

keuksia yhteiskunnassa. Tätä asemaa ei nosteta hetkessä, vaan se vaatii pitkä ja sitkeää yhteiskunnallista ajattelutapojen ja asenteiden muokkausta.

Yhteiskunnallisella tasolla on myös kiinnitetty huomiota kehitysvammaisten osallisuuteen heidän omien asioiden päätöksenteossa sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Hallitus on laatinut tähän liittyen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO), jonka kautta pyritään edistämään kehitysvammaisten henkilöiden osallisuutta omaan elämäänsä sekä yhteiskunnalliseen toimintaan ja poliittiseen päätöksentekoon. Vammaisilla ihmisillä on samat oikeudet kuin muillakin ihmisillä. Kaikilla on oikeus kuulua yhteisöön ja olla mukana yhteiskunnan toiminnassa täysivaltaisesti. (Vahva pohja osallisuudelle 2010, 34–37.) Mielenkiintoista kuitenkin on, että miksi tämä ei näy yhteiskunnassa? Miksi kehitysvammaisia ihmisiä ei näy ehdokkaina tai vaikuttamassa kunnallisiin asioihin?

Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen nousevat työsämme esille valtaistamisprosessin kautta. Pienimuotoisen työmme kautta pyrkimyksenämme oli vahvistaa yksilön kuulumista yhteisöön sekä tuoda mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa asumisyksikössä. Näyttelyn avulla puolestaan pyrimme vaikuttamaan laajemmin vammattomien ihmisten ajatteluun siten, että he ottaisivat vammaiset yksilöt huomioon täysivaltaisina Suomen kansalaisina.

Opinnäytetyöprosessi oli hieno oppimiskokemus, jonka avulla syvensimme tietoamme monivammaisten asiakkaiden kanssa työskentelystä ja siihen liittyvistä haasteista. Projektimme aikana saimme olla samaan aikaan lähellä yksilöä ja yhteiskuntaa. Se mahdollisti valtaistamisen yksilön voimaantumisen kautta. Saimme olla vahvistamassa monivammaisille asukkaille tunnetta kuulua yhteisöön ja samalla yhteiskuntaan.

LÄHTEET

Aistien merkitys vuorovaikutuksessa. 2012. Vuorovaikutus. Aistit ja vuorovaikutus. 20.1.2012. Viitattu 7.6.2012. <http://www.papunet.net/tietoa> Tietoa. Vuorovaikutus. Aistit ja vuorovaikutus

Dahlström, R-M., Haapala, M. & Lehtinen, U. 1993. Aistien avulla oppimaan. Lähestymistapoja vaikeasti monivammaisten henkilöiden kehityksen tukemiseen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

ICF, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. 2004. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

International Classification of Functioning, Disability, and Health (ICF). American Speech-Language-Hearing Association. n.d. Viitattu 23.9.2012. <http://www.asha.org/slp/icf.htm>

Juuti, P. 1998. Johtamisen ja tiimitoiminnan valmentaminen kokemuksellisen oppimisen avulla. Teoksessa Elämän seikkailu - Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Toim. Lehtonen T. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaski, M. 2004. Älyllinen kehitysvammaisuus. – Teoksessa Lasten neurologia. Toim. Sillanpää, M., Herrgård, E., Iivanainen, M., Koivikko, M. & Rantala, H. Helsinki: Duodecim Oy.

Kaski, M., Manninen, A., Mölsä, P. & Pihko, H. 2006. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kivelä, A. 2010. Toiminta – elämys – sivistys. Teoksessa Seikkaillen elämyksiä II Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Toim. Karppinen, S. & Latomaa, T. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kuronen, M. 2004. Valtaistumista ja voimavaraistumista –feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Sukupuoli ja sosiaalityö. Granfelt, R., Kuronen, M., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.). Jyväskylä: PS-kustannus.

L.20.1.2004/21. Yhdenvertaisuuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex. Viitattu 7.6.2012 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Valtion säädöstietopankki Finlex. Viitattu 8.3.2012 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Latomaa, T. 2010. Kokemuksen rakentumisesta ja ymmärtämisestä. Teoksessa Seikkaillen elämyksiä II Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Toim. Karppinen, S & Latomaa, T. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lehtinen, U. & Pirttimaa, R. 1993. Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA. Jyväskylä: Kirjapaino Oy Sisä-Suomi.

Liikanen, M. 2011. Kehollisuus, kokeminen, tekeminen, tunteminen – aisti- ja monivammaisen matkassa kielen alkujuurilla. Viitattu 8.3.2012. http://dialpuheterapia.suntuubi.com/datafiles/userfiles/File/marjaliikasenesitel_m%C3%A4.pdf

Multisensorinen toiminta. 13.9.2012. Viitattu 1.10.2012.
<http://www.papunet.net>. Tietoa, Vuorovaikutus, Multisensorinen toiminta.

Perttula, J. 2010. Eksistentiaalisen elämypedagogiikan luonto ja teot. Teoksessa Seikkaillen elämyksiä II Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Toim. Karppinen, S. & Latomaa, T. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pikkutulppaanin palvelukoti. KVPS Tukena Oy. n.d. Viitattu 6.11.2012.
<http://www.tukena.fi/> Palveluyksiköt. Pikkutulppaanin palvelukoti.

Päivätoiminta. 2012. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet.net. Viitattu: 8.3.2012 <http://verneri.net/yleis/> Arki ja päivätoiminta. Päivätoiminta.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä Oy Suomen työvalmennusakatemia julkaisu.

Siitonen, Repola, Robinson. 2002 Havahtuminen työhyvinvoinnin mahdollistamiseen. Empowerment-kulttuuri työhyvinvoinnin edistämiseksi. Oulu: Oulun Yliopistopaino.

Siitonen, J & Robinson, H. 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT-Print Oy

Topp, K. 2010. Työn positiivisten kokemusten jäljillä: Osallistavan kehitystoiminnan yhteys työn imuun. Maisterin tutkinnon tutkielma. Viitattu 5.6.2012
http://hsepubl.lib.hse.fi/ETD/ethesis/pdf/12277/hse_ethesis_12277.pdf

Työskentely vaikeavammaisten kanssa. 3.10.2012. Viitattu 22.10.2012
<http://verneri.net/yleis/> Kehitysvamma-ala. Yksilökeskeinen työote. Työskentely vaikeavammaisten kanssa.

Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma. VAMPO 2010-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Viitattu 6.6.2012.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf

Vuosikirja 2011. Teemana perheiden tukeminen. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. Tukena oy. Viitattu 8.5.2012.

<http://www.kvps.fi/download/pdf/julkaisut/vuosikirja-2011.pdf>

Vuosikirja 2012. JUURET JA SIIVET 20-vuotisjuhlaa!. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. Tukena oy. Viitattu 8.5.2012.

<http://www.kvps.fi/download/pdf/julkaisut/vuosikirja-2012.pdf>

Väyrynen, K. 2010. Elämyksestä elämisyhteiskuntaan – käsitehistoriaa ja kritiikin lähtökohtia. Teoksessa Seikkaillen elämyksiä II Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Toim. Karppinen, S. & Latomaa, T. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

World Bank. 2002. Empowerment and Poverty Reduction: A Sourcebook. Viitattu 27.10.2012

<http://www.ebookdb.org/reading/2829GB1B17702A74152A7769/Empowerment-And-Poverty-Reduction--A-Sourcebook>, Online Reading.

Ylistö, S. 2009. Tavoiteteoreettinen elämänhallinta. Selvyyttä sekavaan käsitteistöön. Sosiologia 4/2009.

LIITTEET

Liite 1. Kuvauslupa

Lupa valokuvien käyttöön valokuvausprojektissa.

Sosionomiopiskelijat Kristiina Rämäkkö ja Anniina Syrjälä Jyväskylän ammattikorkeakoulusta tekevät opinnäytetyöksi valokuvausprojektin Härmänmaan palvelukoti Pikkutulppaaniin keltaisen solun asukkaille.

Opinnäytetyömme on valokuvausprojekti, joka pohjautuu satuun. Asukkaista otetaan kuvia satua näyteltäessä sekä sen lisäksi yksityiskuvia ja ryhmäkuva. Heillä on yllään valokuvauksen aikana valitsemansa teatteriasu pohjautuen sadun roolihahmoon. Valokuvista pidetään näyttely ensin Jyväskylän kaupunginkirjastossa kahden viikon ajan 9.7. alkaen. Tämän jälkeen näyttely viedään Pikkutulppaaniin asukkaiden ja omaisten nähtäväksi. Valokuvanäyttely Jyväskylän kaupunginkirjastossa sekä opinnäytetyö ovat julkisia ja näin ollen kaikkien nähtävillä.

Saako asukkaasta ottaa valokuvia opinnäytetyötä varten ja käyttää niitä opinnäytetyössä, sekä saako kuvia asettaa näytille Jyväskylän ja Pikkutulppaanin näyttelyyn?

Opinnäytetyössä	saa ☐	ei saa ☐
Jyväskylän näyttelyssä	saa ☐	ei saa ☐
Pikkutulppaanin näyttelyssä	saa ☐	ei saa ☐

Asukkaan nimi _____

Huoltajan/edunvalvojan nimi _____

Huoltajan/edunvalvojan allekirjoitus _____

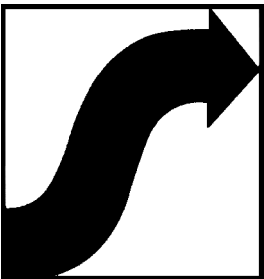
Jos tulee kysyttävää opinnäytetyöstä tai muuta valokuvausprojektiin liittyvää, ota yhteyttä Kristiina Rämäkköön (puh.xxx-xxxxxxx) tai Anniina Syrjälään (puh.xxx-xxxxxxx).

Liite 2. Selkokieline Koivu ja tähti -satu

KOIVU JA TÄHTI

Sakari Topelius

Selkomukautus Kristiina Rämäkkö ja Anniina Syrjälä

Hyvin kauan sitten Suomessa oli sota.
Ihmiset kärsivät nälästä ja sairauksista.
Monia kotejakin paloi.
Sodan aika oli hirveää, eikä se koskaan unohdu.

Sodan aikana hajosi monta perhettä.
Perheen jäsenet joutuivat eroon toisistaan, ja lapsia vietiin kaukaiseen Ruotsiin.
Osa läheisistä saattoi olla jo kuolleita.
Lapset eivät tieneet missä äiti ja isä olivat.

Kun sota loppui, perheet palasivat taas koteihin.
Kaikki lapset eivät päässeet kotiin.
Eikä vanhemmat osanneet enää edes kaivata lapsiaan takaisin.

Sodan jälkeen taloja rakennettiin uudelleen ja pelloilta saatiin viljaa.
Oli koittanut uusi aika.
Tämän pitkän sodan aikana kaksi pientä sisarusta, poika ja tyttö, oli viety kauas

vieraaseen maahan.
Vieraassa maassa he olivat päässeet turvallisten ihmisten hoitoon.
Vuodet kuluivat ja sisarukset kasvoivat.
Lapsilla oli kaikki hyvin,
mutta silti he ikävöivät kotiin äidin ja isän luokse.

Kun kerrottiin, että Suomessa oli sota loppunut, ihmiset saivat palata takaisin kotimaahansa.

Tämän kuullessaan lapset halusivat lähteä takaisin omaan kotimaahansa.

Lasten hoitajat nauroivat lapsille ja sanoivat:

”Kotiinko? Voi teitä lapset, tiedättekö kuinka pitkä matka sinne on?
Sinne on todella pitkä matka.”

Lapset vastasivat:

” Me emme välitä matkan pituudesta, kunhan pääsemme kotiin.”

Lasten hoitajat totesivat:

”Teillä on täällä uusi koti.
Täällä on teille vaatteita ja ruokaa.
Täällä on myös ihmisiä, jotka rakastavat

teitä paljon.

Mitä muuta te haluaisitte vielä.”

Lapset sanoivat:

”Niin on, mutta me haluamme kotiin.”

”Kodissanne on suuri hätä.

Siellä teidän täytyy elää suuressa köyhyydessä.

Siellä teillä on kylmä ja teidän täytyy syödä puunkuorta.

Vanhempanne, sisaruksenne ja ystävänne ovat jo aikoja sitten kuolleet”, hoitajat kertoivat.

Lapset vastasivat:

”Niin, mutta me haluamme kotiin.”

”Kymmenen vuotta on kulunut siitä, kun teidät vietiin sieltä pois.

Silloin olitte pieniä lapsia.

Te ette tunne maailmaa.

Te olette unohtaneet tien kotiinne sekä sen, miltä isä ja äiti näyttivät.

Myös teidän vanhempanne ovat unohtaneet teidät”.

Lapset sanoivat:

”Niin, mutta me haluamme kotiin.”

”Kuka teille näyttäisi tien kotiinne?”

”Jumala”, sanoi poika.

”Muistan, että vanhempieni kotipihassa kasvaa iso koivu.

Koivussa linnut laulavat aina aamuisin.”

”Ja minä muistan, että iltaisin tähti kimaltelee koivun lehtien lomitse,” sanoi tyttö.

”Lapsi-raukat”, sanoivat vieraat kasvattajat,

”pyyntönne on tyhmä ja haitaksi teille”.

Kasvattajat kielsivät lapsia ajattelemasta enää kotiinpaluuta.

Mutta mitä enemmän kasvattajat kielsivät lapsia ajattelemasta kotimaataan, sitä enemmän he miettivät sitä.

Lapset halusivat vain kovasti takaisin kotiinsa.

Viimein eräänä yönä, kun poika valvoi, hän kysyi sisareltaan: ”Nukutko?”

Sisar vastasi:

”En voi nukkua, mietin kotiamme.”

”Niin minäkin”, sanoi poika.

”Tule, pakataan vaatteemme ja lähdetään etsimään kotiamme.

Minusta tuntuu, kuin Jumala kuiskaisi sydämessäni:

Menkää kotiin! Menkää kotiin!

Ja se mitä Jumala sanoo, se ei voi olla syntiä.”

”Niin”, sanoi sisar.

Lapset lähtivät matkalle.

Ulkona valaisi kirkas kuu polkuja, ja yö oli ihana.

Hetken kuluttua tyttö kysyi:

”Tiedätkö veljeni, minä pelkään, ettemme löydä tietä kotiin.”

Veli vastasi:

”Mennään aina luodetta kohti.

Sinne laskee juhannusaikaan aurinko.

Siellä päin on kotimme.”

Hetken päästä sisar sanoi taas:

”Tiedätkö veljeni, minä pelkään, että meille tapahtuu jotain paha matkalla.”

Veli vakuutti:

”Jumala varjelee meitä.

Muistatko vielä rukouksen, jonka jo pienenä opimme kotona:

Vaikka minne kuljenkin, minun turvanani on Herran henki.”

Tyttö sanoi; ”Niin, Jumala lähettää enkelinsä kulkemaan rinnallamme.”

Ja niin he jatkoivat matkaa ilomielin.

Poika otti tammen oksasta palasen.

Oksalla hän aikoi puolustaa heitä.

Mutta ei heille mitään paha tapahtunut.

Eräänä päivänä he saapuivat tienristeykseen.

Tie jakaantui kahteen samanlaiseen tienhaaraan.

Lapset eivät tieneet, minne kääntyisivät.

Silloin kaksi pientä lintua lauloi vasemman puoleisella tiellä.

Veli sanoi;

"Tule, tämä on oikea tie,
sen kuulen lintujen laulusta."

Tyttö sanoi:

"Niin, meidän lintumme ovatkin
toisenlaiset kuin muut linnut.

Linnut ovat enkeleitä,
jotka johtavat meidät kotiin."

Lapset kulkivat eteenpäin,
ja linnut lensivät lasten edellä.

Lapsien oli helppo seurata lintuja.

Matkalla lapset söivät metsän hedelmiä ja
joivat lähteiden kirkasta vettä.

Lapset lepäsivät yöt metsässä.

Näin he kulkivat pitkät matkat eteenpäin.

Viimein tyttö alkoi väsyä ja sanoi pojalle:

"Milloin saamme alkaa etsiä
koivuamme?"

Veli vastasi:

"Vasta sitten, kun kuulemme ihmisten
puhuvan samaa kieltä,
jota isämme ja äitimme puhuivat."

Taas he kulkivat pitkän matkaa.

Kesä alkoi olla lopussa ja ilma kylmeni.

Tyttö kysyi:

"Eikö koivuamme vielä näy?"

Poika vastasi: "Ei vielä."

Maisemat alkoivat näyttää erilaisilta.

Tähän saakka he olivat kulkeneet
tasaisilla alueilla.

Nyt heidän ympärillään oli vuorotellen
kukkuloita, vuoria ja suuria järviä.

Tyttö sanoi:

"Miten pääsemme jyrkkien vuorten yli?"

Poika vastasi: "Minä kannan sinua."

Ja niin hän tekikin.

Taas kysyi tyttö:

"Kuinka pääsemme vuolaiden virtojen ja
järvien yli?"

Poika sanoi: "Soutamalla".

Ja hän souti yli järvien ja virtojen.

Muutamien virtojen yli he uivat.

Kerran he olivat kulkeneet koko päivän
hetkeäkään levähtämättä.

He olivat kulkeneet aamusta saakka ja
olivat hyvin väsyneitä.

Illalla he saapuivat yksinäiseen taloon.

Talo oli vähän aikaa sitten rakennettu palaneen rakennuksen paikalle.

Talon pihassa oli pieni lapsi kuorimassa nauriita.

”Antaisitko meille yhden nauriin?”,
kysyi poika.

Lapsi sanoi:

”Tulkaa tupaan, siellä äiti antaa teille ruokaa.”

Silloin poika taputti innokkaasti käsiänsä.

Poika halasi ja suuteli lasta, ja itki ilosta.

”Miksi olet niin iloinen veljeni?”,
kysyi tyttö.

Poika vastasi:

”Olen iloinen, koska tämä lapsi puhuu isämme ja äitimme kieltä.

Nyt voimme alkaa etsimään koivua ja tähteä.”

He menivät tupaan, jossa heidät otettiin ystävällisesti vastaan.

Talon väki kysyi lapsilta, mistä he tulivat.

Poika vastasi:

”Tulemme vieraasta maasta ja etsimme kotiamme.

Kotimme pihassa kasvaa koivu.

Siinä koivussa linnut laulavat aamuisin.

Koivun oksien välistä tuikkii iltaisin kirkas tähti.”

Talon väki sanoi surullisesti:

”Lapsi-raukat, maailmassa kasvaa monia koivuja ja taivaalla on paljon tähtiä.

Kuinka on mahdollista, että löytäisitte juuri ne, joita etsitte?”

Poika ja tyttö sanoivat:

”Kyllä Jumala meitä johdattaa.

Hänen enkelinsä ovat saattaneet meitä matkallamme.

Me olemme jo melkein kotona.”

”Suomi on suuri”, sanoivat talon asukkaat.

”Mutta Jumala on vielä suurempi”,
vastasi poika.

Lapset kiittivät talon väkeä ja lähtivät jälleen matkalle.

Nyt heidän ei tarvinnut nukkua metsissä.

Lapset pääsivät taloihin yöksi.
Talojen välillä oli laajoja metsiä ja suuri köyhyys vallitsi kaikkialla.
Lapset saivat kuitenkin aina yösijan ja leipää.
Ihmiset auttoivat lapsia, koska säälivät heitä.
Mutta koivua ja tähteä lapset eivät löytäneet.
Talosta taloon he etsivät niitä.
Lapset näkivät monta koivua ja monta tähteä, mutta eivät etsimäänsä.

Tyttö huokaisi:
"Oi, Suomi on niin suuri ja me niin pieniä!
Emme ikinä löydä kotiamme."

Mutta poika torui häntä ja sanoi:
"Uskotko Jumalaan?"

"Uskon", sanoi tyttö.

"Sitten tiedät, että suurempiakin ihmeitä on tapahtunut.
Kun jouluna paimenet yöllä vaelsivat Betlehemiin, kulki tähti heidän edellensä.

Se kulkee meidänkin edellämme,
jos vain uskomme."

"Totta", sanoi tyttö.
Ja iloisin mielin he jatkoivat matkaansa.

Oli toukokuun ilta.
Lasten matka oli kestänyt yli vuoden ja he tulivat yksinäiseen taloon.
Talolle tullessaan he näkivät sen pihassa suuren, tuuhealattaisen koivun.
Koivun pienten, vaaleanvihreiden lehtien välistä loisti iltahämärässä iltatähti.
Illat olivat jo niin valoisat, että ainoastaan tämä tähti näkyi taivaalla.
Tähti oli suurin ja kirkkain tähti.

"Tuossa on meidän koivumme!", huudahti poika heti.

"Tuolla on meidän tähtemme!", sanoi tyttö samassa.

Lapset halasivat toisiaan ja he kiittivät Jumalaa itkien onnesta.

"Tässä on talli, johon isä vei hevosensa", sanoi poika miettävästi.

”Ja minä tunnen tuon kaivon,
sieltä äiti juotti lehmiä”, sanoi tyttö.

”Tässä on kaksi pientä ristiä koivun
juurella, mitähän ne merkitsevät?”,
mietti poika.

”Minä pelkään mennä tupaan”,
sanoi tyttö.

”Mitä jos isä ja äiti eivät olekaan elossa.
Mitä jos he eivät tunne enää meitä!
Mene sinä edeltä, veljeni!”

”Kuunnellaan ensin oven takana”,
sanoi poika.
Pojan sydän sykki kovasti.

Tuvassa istui vanha mies ja vaimo.
Vanhoja he eivät kuitenkaan olleet.
Suru ja murheet olivat tehneet heidän
otsaansa ryppyjä.

Mies sanoi vaimolleen:

”Nyt on helluntai, jona Jumala lähetti
lohduttajan murheellisille sydämille.
Mutta meille ei tule lohdutusta.
Kaikki neljä lastamme ovat poissa.
Kaksi lepää koivun alla ja kaksi vietiin

toiseen maahan.

Sieltä he eivät kuitenkaan enää ikinä
palaa luoksemme.

Raskasta on elää näin vanhana yksin ja
ilman lapsia.”

Vaimo sanoi:

”Eikö Jumala ole kaikkivaltias ja ikuisesti
hyvä?

Jumala johdatti Israelin lapset
vankeudesta.

Hän voi antaa meillekin lapsemme
takaisin.

Kuinka vanhat olisivat nyt nuorimmat
lapsemme, jos vielä eläisivät?”

Isä sanoi:

”Poika olisi kuudentoista ja tyttö
viidentoista vanha.

Emme ole ansainneet niin suurta Herran
siunausta, että saisimme rakkaat
lapsemme takaisin.”

Isän vielä puhuessa, avautui ovi.

Tupaan astui poika ja tyttö.

Lapset sanoivat tulleen kaukaa ja
pyysivät leipäpalasta.

”Tulkaa lähemmäksi lapset”, sanoi isä.

”Jääkää meille yöksi!

Noin suuret olisivat meidänkin lapsemme,
jos he vielä eläisivät.”

Vaimo sanoi: ”Katso, kaksi niin ihanaa
lasta!

Oi, noin kauniit olisivat meidänkin
nuorimmat lapsemme, jos he eläisivät!”

Ja molemmat vanhemmat itkivät kovasti.

Silloin lapset eivät enää voineet salata
itseänsä.

Lapset juoksivat itkien isän ja äidin
kaulaan.

Lapset sanoivat:

”Ettekö tunne meitä?

Me olemme teidän rakkaat lapsenne.

Jumala on ihmeellisesti johdattanut

meidät takaisin teidän luoksenne

vieraasta maasta.”

Ja vanhemmat syleilivät heitä suurella
rakkaudella.

Sitten lapset kertoivat elämästään, ja
vanhemmat tekivät samoin.

He kaikki olivat kokeneet paljon surua.

Nyt suru kuitenkin unohdettiin.

Isä koetteli pojan käsivarsia ja oli
mielissään huomatessaan ne jänteviksi ja
vahvoiksi.

Äiti puolestaan silitteli tyttärensä tummaa
tukkaa.

Hän suuteli monta kertaa tytön ruusuisia
poskia.

”Jotakin hyvää minä aavistin tapahtuvan”,
sanoi äiti lapsellisen iloisena.

”Tänään kaksi outoa lintua lauloi niin
iloisesti koivussa”.

Tyttö sanoi:

”Ne linnut me kyllä tunnemme.

Ne kaksi lintua ovat enkeleitä.

Ne ovat lentäneet koko matkan

edellämme ja ohjanneet matkaamme.

Nyt linnut iloitsevat meidän kanssamme,
kun olemme löytäneet kotimme.”

”Tule vielä kerran tervehtimään koivua ja
tähteä!” sanoi poika.

”Katso, sisareni, sen alla lepäävät pienet
siskomme.

Millaistahan meillä olisi, jos siskomme olisivat meidän sijastamme tässä?"

"Totta, silloin olisitte Jumalan enkeleinä taivaassa",
sanoi äiti lempeästi.

Tyttö sanoi:

"Nyt tiedän! Linnut, jotka seurasivat meitä koko matkan, ovat enkeleitä.

Ne linnut ovat tänään koivussa ennustaneet kotiintuloamme.

Linnut olivat meidän pienet siskomme, jotka nukkuvat haudassa.

Ne kuiskasivat sydämissämme:

Menkää kotiin!

Menkää kotiin, lohduttamaan isää ja äitiä!

Ne myös sanoivat meille:

Tuolla on oikea koivu, tuolla oikea tähti.

Jumala oli valinnut heidät ja lähettänyt suojelemaan meitä.

Kiitos siskomme! Kiitos, hyvä Jumala!"

Poika sanoi:

"Katso kuinka kirkkaana taivaan tähti

kimaltelee koivun lehtien välistä!

Nyt olemme löytäneet kotimme, siskoni!"

Isä sanoi:

"Rakkaat lapset, ihmisen elämä maailmassa on vaellusta ikuista päämäärää kohti.

Vaeltakaa edelleenkin Jumala sydämessä ja ikuinen päämäärä aina silmienne edessä!

Enkelien ohjatessa kuljitte vakavasti.

Osoittakoon ne teille vastedeskin tietä!

Te etsitte koivua; - se merkitsi isänmaatanne.

Niin, isänmaa olkoon työnne ja rakkautenne päämääränä koko elinaikanne!

Te etsitte tähteä; - se merkitsi ikuista elämää.

Olkoon se valonne koko elämänne ajan!"

Lapset ja äiti panivat kätensä ristiin ja sanoivat: "Aamen ja se tapahtukoon!"

Liite 3. Asuvalikoima

Liite 4. Kyselylomake yleisölle

Kyselymme perustuu opinnäytetyömme valokuvausprojektiin, joka on toteutettu KVPS Tukena Oy:n Härmänmaan palvelukoti pikkutulppaanin asukkaille.

Ohessa on kerrottu monivammaisten henkilöiden arjesta sekä opinnäytetyön projektista tarkemmin.

Rastita mielestäsi paras vaihtoehto.

Asteikon numerot tarkoittavat: 1 *täysin samaa mieltä*
2 *hieman samaa mieltä*
3 *en osaa sanoa*
4 *hieman eri mieltä*
5 *täysin eri mieltä*

Vastauksenne on meille tärkeä! ☺

Arviointialue	1	2	3	4	5
1. Oliko projekti mielestäsi hyödyllinen?					
2. Tulisiko mielestäsi asumisyksiköissä tehdä useammin valokuvaus/näytelmäprojekteja?					
3. Olisitko valmis esim. vapaaehtoistyönä olemaan kehitysvammaiselle tukihenkilönä ja näin tuoda hänelle uusia elämyksiä asumisyksikön ulkopuolelta?					
4. Ovatko kehitysvammaiset mielestäsi tasa-arvoisessa asemassa nyky-yhteiskunnassa?					
5. Onko näyttelymme kehitysvammaisten asemaa korottava?					
6. Muuttuiko käsityksesi kehitysvammaisista näyttelymme kautta?					
7. Oliko mielestäsi sadun yhdistäminen valokuvaamiseen monipuolinen vaihtoehto?					
8. Saiko asukkaat mielestäsi olla osallisina tässä projektissa?					

9. Miten kehitysvammaisten asemaa voisi mielestäsi yhteiskunnassa parantaa?

10. Voit antaa vielä avoimen palautteen

Kiitos vastauksestasi!

Liite 5. Opinnäytetyöprojekti

Olemme Jyväskylän ammattikorkeakoulun kaksi sosionomiopiskelijaa, Kristiina Rämäkkö ja Anniina Syrjälä. Suuntaudumme erityiskasvatukseen ja vammaisuuteen, joten opinnäytetyömme aihe on sen mukainen. Opinnäytetyönämme teimme valokuvausprojektin KVPS Tukena Oy:n Härmänmaan palvelukoti Pikkutulppaaniin monivammaisille asiakkaille. Tavoitteenamme oli tuoda elämyksellisyyttä monivammaisten asiakkaiden arkeen valokuvauksen kautta.

Valokuvauksen teemaksi valitsimme Sakari Topeliuksen sadun Koivu ja tähti. Tämä satu valikoitui juuri siksi, että se on myös Tukena Oy:n visiona. Kuvauspaikkanamme oli Kauhavalla lisäksi Jussin tupa, jonka maisemat sopivat hyvin sadun teemaan. Kuvaajana toimi valokuvaaja Matti Vaittinen. Asut ovat Muuramen Murmuu- teatterista.

Koivu ja tähti – sadun teemalla asukkaat saivat valita rooliasut, jotka heillä oli päällään kuvauksen aikana. Asukas oli asun mukaisesti jokin sadun hahmoista. Asukkaiden omien asuvalintojen kautta pyrimme saamaan asiakaslähtöisyyttä, sekä osallistamaan asiakkaita. Monivammaisten henkilöiden omat valinnat ja päätökset olivat tärkeitä opinnäytetyössämme, ottaen kuitenkin huomioon heidän kykynsä.

Ennen kuvauspäivää asukkaille luettiin satua, jotta se olisi heille jo tuttu. Kuvauspäivänä asukkaat olivat sadun hahmoja ja ”näyttelivät” jotain roolia. Satu luettiin läpi, minkä aikana asukkaita kuljetettiin sadun mukaisesti Ruotsista sodan jälkeiseen Suomeen, ja sadun eri vaiheista muodostui näyttelyn valokuvat. Tämä valokuvanäyttely on myös yksi osa opinnäytetyötämme.

Liite 6. Monivammaisten henkilöiden arki

Mitä on monivammaisuus?

Kehitysvammaisuuteen, ja erityisesti älylliseen kehitysvammaisuuteen, liittyy usein muita lisäsairauksia ja -vammoja ja tällöin puhutaan monivammaisuudesta. Monivammaisuutta esiintyy erilaisina yhdistelminä, joita on esimerkiksi liikuntavamma ja aistivamma tai kehitysvamma ja liikuntavamma. Monivammaisuutta ei kuitenkaan ole moniongelmaisuus, kuten vamman ja sairauden yhdistelmä. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 22–26; Liikanen 2011.)

Monivammaisten arkea rytmittää päivätoiminta, tarkoitetaan viriketoimintaa, joka on suunnattu usein vaikeasti vammaisille henkilöille. Päivätoiminta keskittyy yksilön omiin tietoihin ja taitoihin. Mitä enemmän yksilöllä on hallussaan erilaisia taitoja ja tietoa, sitä monipuolisempaan ja samalla vaativampaan toimintaan pyritään. Jos puolestaan taidot ovat heikommat ja tuen tarve on suuri, tällöin pyritään keskittymään enemmän aikuisuutta, oppimista ja kommunikaatiota tukevaan toimintaan. (Päivätoiminta. 2012; L 3.4.1987/380)

Monivammaisten henkilöiden arki asumisyksiköissä painottuu usein hoitotoimenpiteisiin. Vaikka heille pyritään järjestämään lakisääteistä päivätoimintaa, heidän arkensa rytmittyy hoitotoimenpiteiden mukaan. Uusia elämyksiä ja kokemuksia pyritään monivammaisille henkilöille järjestämään juuri päivätoimintojen avulla. Usein henkilöstöresurssien vähyyden vuoksi päivätoiminnoissakaan ei pystytä järjestämään kovin monipuolista toimintaa, joka toisi elämysten rikkautta heidän arkeensa.

Usein monivammaiset henkilöt ovat niitä, jotka jätetään monien reissujen ja virkistystapahtumien ulkopuolelle, ja tyydytään tarjoamaan vain tavallista viriketoimintaa. Monivammaiset ovat usein niitä asiakkaita, jotka odottavat vuoroaan. He eivät välttämättä osaa vaatia vaan tyytyvät odottamaan. Henkilökuntakin on saattanut tottua siihen, että heidät voi jättää toiminnoissa viimeiseksi, sillä pyörätuolissa istuva asukas ei käyttydy esimerkiksi väkivaltaisesti työntekijöitä tai muita asukkaita kohtaan.

Lähteet:

Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista.

Liikanen, M. 2011. Kehollisuus, kokeminen, tekeminen, tunteminen – aisti- ja monivammaisen matkassa kielen alkujuurilla. (11.11.2011) Viitattu 8.3.2012.

<http://dialpuheterapia.suntuubi.com/datafiles/userfiles/File/marjaliikasenesitelm%C3%A4.pdf>

Päivätoiminta. 2012. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet.net. Viitattu: 8.3.2012

<http://verneri.net/yleis/arki/paivatoiminta.html>

Liite 7. Kyselylomake henkilökunnalle

Kyselymme perustuu opinnäytetyömme valokuvausprojektiin, joka on toteutettu KVPS Tukena Oy:n Härmänmaan palvelukoti Pikkutulppaanin keltaisen solun asukkaille. Ohessa on kerrottu opinnäytetyömme projektista tarkemmin.

Rastita mielestäsi paras vaihtoehto.

Asteikon numerot tarkoittavat: 1 *täysin samaa mieltä*
2 *hieman samaa mieltä*
3 *en osaa sanoa*
4 *hieman eri mieltä*
5 *täysin eri mieltä*

Vastauksenne on meille tärkeä! ☺

Arviointialue	1	2	3	4	5
1. Oliko projekti mielestäsi hyödyllinen?					
2. Tulisiko mielestäsi asumisyksiköissä tehdä useammin valokuvaus/näytelmäprojekteja?					
3. Tuoko tällainen työmenetelmä elämyksellisyyttä kehitysvammaisten arkeen?					
4. Ovatko kehitysvammaiset mielestäsi tasa-arvoisessa asemassa nyky-yhteiskunnassa?					
5. Onko projektimme kehitysvammaisten asemaa korottava?					
6. Oliko valitsemamme satu Koivu ja tähti sopiva tällaiseen projektiin?					
7. Oliko mielestäsi sadun yhdistäminen valokuvaamiseen monipuolinen vaihtoehto?					
8. Saiko asukkaat mielestäsi olla osallisina tässä projektissa?					

9. Miten kehitysvammaisten asemaa voisi mielestäsi yhteiskunnassa parantaa?

10. Voit antaa vielä avoimen palautteen

Kiitos vastauksestasi!

Liite 8. Aukkaille teetettävä kyselylomake

Rastita se naama, joka kuvaa paremmin mielipidettäsi

Oliko mukavaa pukea näytelmäasu päälle?

Saitko mielestäsi valita asun?

Piditkö sinun valitsemasta asustasi?

Oliko kuvauspaikka (lisäkin Jussin tupa) hyvä kuvauspaikka?

Piditkö sadun hahmona olemisesta?

Piditkö siitä, että sinusta otettiin kuvia?

Saitko sanoa omia mielipiteitä kuvaushetkellä

Haluaisitko jatkossakin tällaisen valokuvauspäivän?

Mistä pidit eniten?
